

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Първа извънредна сесия.

XIV заседание, понеделникъ, 21 априлий 1914 г.

(Открито отъ председателя г. д-ръ Д. К. Вачовъ, въ 3 ч. 20 м. слѣдъ пладне,

Председателъ: (Звъни) Засѣданието се отваря. Г. секретарь ще провѣри кои г. г. народни прѣдставители отсъствуватъ.

Секретарь д-ръ Д. Димитровъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Никола Атанасовъ, Иванъ Багаровъ, Костадинъ Василевъ, Милушъ Велчевъ, Георги Генковъ, Иванъ Гешовъ, Василь Димчевъ, Радой Козаровъ, Иванъ Костовъ, Никола Кръстановъ, Личо Личовъ, Тодоръ Лукановъ, Василь Милевъ, Димитъръ Мишевъ, Михаилъ Патевъ, Александъръ Пенчевъ, Венедиктъ Поповъ, Тотю Продановъ, д-ръ Н. Стойчевъ, Пою Табаковъ, Хашимъ бей, Пенко Храновъ, Александъръ Христовъ и Крумъ Чапрашиковъ)

Председателъ: (Звъни) Отъ 243 народни прѣдставители отсъствуватъ 24, налице сж 219. Има, значи, достатъчно число народни прѣдставители, за да може засѣданието да се състои и да се разгледатъ въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

Прѣди това имамъ да съобща на г. г. народнитѣ прѣдставители, че народниятъ прѣдставителъ г. Тотю Продановъ е искалъ 1-дневенъ отпускъ, за днесъ. Разрѣшенъ му е.

Народниятъ прѣдставителъ г. Радой Козаровъ е поискалъ сжщо 1-дневенъ отпускъ, за днесъ, и му е разрѣшенъ.

Народниятъ прѣдставителъ г. д-ръ Никола Георгиевъ е поискалъ отпускъ за 2 дни — за днесъ и утрѣ. Разрѣшенъ му е.

Народниятъ прѣдставителъ г. Пою Табаковъ е искалъ 2 дни отпускъ, за днесъ и утрѣ. Сжщо му е разрѣшенъ.

Народниятъ прѣдставителъ г. Александъръ Пенчевъ е искалъ сжщо 2 дни отпускъ, за днесъ и утрѣ. Разрѣшенъ му е.

Народниятъ прѣдставителъ г. Иванъ Костовъ е поискалъ 1-дневенъ отпускъ, само за днесъ. Разрѣшенъ му е.

Народниятъ прѣдставителъ г. Костадинъ Василевъ е поискалъ 2-дневенъ отпускъ, за 21 и 22 — днесъ и утрѣ. Разрѣшенъ му е.

Народниятъ прѣдставителъ г. Димитъръ Мишевъ е поискалъ отпускъ за 2 дни — днесъ и утрѣ. И нему е разрѣшенъ.

Пристижаме къмъ отправенитѣ питання до г. г. министритѣ. На първо мѣсто най-старото питане, което бѣше направено отъ търновския народенъ прѣдставителъ г. Андрей Коновъ, къмъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве, е постъпило на 29 мартъ.

А. Коновъ: Прочетете го, г. прѣдседателю.

Председателъ: Ще го прочете: (Чете)

„Нуждата отъ медицински персоналъ не е нова. Прѣди войната се чувствуваше нужда отъ лѣкари и фелдшери, но персональтъ, макаръ и минималенъ, удовлетворяваше извѣстни мѣста отъ населението. Слѣдъ войната въ 1912 и 1913 г., обаче, положението се измѣни твърдѣ много. България отвори вратитѣ си за всички епидемични болести: холера, тифусъ въ всичкитѣ му проявления, скарлатина, дифтеритъ и пр. Селата и градищата пламнаха отъ развитието на болеститѣ. Жертвитѣ сж твърдѣ много и властитѣ бидоха принудени да затварятъ училища, църкви, изобщо, общедостъпнитѣ мѣста, сборове и пр. Разпространението на тия болести се дължи главно на липсата отъ персоналъ и недостатъчното организиране на санитарното дѣло у насъ.

„Питамъ г. министра на народното здраве:

„1. Знае ли за това състояние на санитарното дѣло и какви мѣрки намѣрва да вземе за запазването на народното здраве?

„2. Министерството на народното здраве взема ли инициативата за създаването фелдшерски училища или медицински факултетъ, както се оповѣсти въ печата?“

А. Коновъ: Искамъ да обясня питането си

Председателъ: Желаете да добавите пѣщо, г. Коновъ?

А. Коновъ: Да.

Прѣдседателъ: Имате думата.

А. Коновъ: Г. г. народни прѣдставители! Една отъ най-болнѣтѣ страни въ нашата страна, това е санитарното дѣло. Извѣстно ви е, че въ санитарно отношение ние сме останали доста много назадъ не само въ време на войната, но и прѣди войната. Това се дължи, безспорно, на факта, че ние нѣмаме медицинска школа, която да ни дава достатъчно медицински персоналъ, за да можемъ да смогнемъ стѣпно за общественото здраве. Нуждата отъ медицински персоналъ се чувствуваше отъ венчки, чувствуваше се и се съзираше и отъ държавата. Държавата бѣше взела достатъчно мѣрки, за да задоволи тия нужди, като отпущае държавни стипендии за съзидане на наши младежи въ странство по медицинската наука. Благодарение на тия мѣрки, въ нашата страна се настанн достатъчно медицински персоналъ, който макаръ и до извѣстна степенъ задоволяваше тия обществени нужди. Но отъ десетина години насамъ стипендии по медицината не се отпускатъ или, ако се отпускатъ отъ други фондове, тѣ сѫ твърдѣ малко. Така щото ние виждаме отъ нѣколко години насамъ удовлетворението на тая нужда да е спрѣло. Лѣкаритѣ у насъ намалѣха, населението, безспорно, се увеличава; развитието на страната върви и въ своята отрицателна страна, т. е. пораздатъ се епидемични болести въ по-голямъ размѣръ, и ние виждаме нашата страна жертва на тѣх болести. Нѣма да цитирамъ примѣри отъ миналото, както бѣше, напр., случаятъ съ скарлатината въ Габрово прѣди нѣколко години, която до тѣквѣ размѣръ се разви, щото ние виждаме сега въ първоначалнитѣ училища на Габрово безъ първо отделение, затуй, защото прѣди седемъ години дѣцата измръха отъ скарлатина, и сега има дѣца само отъ второ отделение нагорѣ. Нѣма да ви цитирамъ още такива примѣри отъ градищата, дѣто дѣйствиелно епидемичнитѣ болести сѫ принесли твърдѣ много врѣда на народното здраве, а ще се спира само на сегашното положение. Въ нашата страна, слѣдъ войната, епидемичнитѣ болести се развиха въ най-голямъ размѣръ; слѣдъ война, както това е обикновено, епидемичнитѣ болести настѣпватъ въ всѣкитѣ свои отрасли: ние имаме и петнистѣтѣ тифъ, и обикновенъ тифъ, имаме и скарлатина, и дезинтерия, имаме и холера — имаме всѣки видове епидемични болести, и то навсѣкѣждѣ въ страната. Въ Хасково и Севлиево, напр., петнистиятъ тифъ още не е прѣкратенъ, макаръ че се изминаха 7—8 мѣсеца, откагъ сѫ взети ужъ привидно нѣкакви мѣрки. Скарлатината ежнѣ тѣй вирѣе навсѣкѣждѣ. Вие, които идете отъ цѣла България, знаете добръ, че на много мѣста, въ много села, поради тѣзи епидемични болести, бѣха затворени за българскитѣ граждани вратитѣ на изборнитѣ мѣста — нѣкѣждѣ привидно, нѣкѣждѣ въ дѣйствителностъ поради съществуващитѣ болести. На всѣки случай, вие, които идете отъ провинцията, знаете най-добръ, какво е санитарното състояние сега на нашата страна.

Прѣвъ врѣме на войната цѣлата страна бѣше останала безъ лѣкари — всѣчки бѣха въ редоветѣ на войската. Населението бѣше оставено на произвола на всѣчки болести, които се пораздатъ. По едно врѣме министерството бѣше разпоредило да се поинкатъ лѣкари отъ странство, които да дадатъ една врѣмenna помощ на нуждающитѣ се. Вие знаете пакъ, че тия лѣкари недостатъчно можаха да изпълнятъ своята мисия; не знамъ защо, да-ли защото по-голямата частъ отъ тѣхъ или нѣкои отъ тѣхъ не бѣха добръ подбрани — защото имаме и такива съ фелдшерско звание, които идваха у насъ съ титлата докторъ, за да получаватъ по 1.000 лг. мѣсечна заплата — но и тия мѣрки, които бѣха взети въ врѣме на войната, за запазване народното здраве, ежнѣ

тѣй не бѣха достатъчни. Сега, слѣдъ войната, правителството, покрай другитѣ грижи, които би трѣбвало да има, на първо мѣсто трѣбваше да обърне внимание на народното здраве, най-важно — на спираването на епидемичнитѣ болести, които сѫ народния бичъ въ сегашната минута. Азъ ви увѣрявамъ, г. г. народни прѣдставители, че вие имате една втора война, слѣдъ онази война, която имаме. Азъ нѣмамъ на разположение — при венчкото си старание да ги имамъ — резултатитѣ отъ тия епидемични болести у насъ въ размѣра на смъртнитѣ случаи, но една привидна цифра — да не казвамъ, точна цифра — иде да потвърди, че жертвитѣ, които даватъ епидемичнитѣ болести у насъ въ дѣца и въ възрастни хора, сѫ почти по-големи по число, отколкото жертвитѣ, които дадохме прѣвъ врѣме на войната. Това събитие не биваше да остане тѣй невидѣно, не биваше да се остави да мине тѣй, безъ да се обърне отъ наша страна нужното сериозно внимание. Има много мѣста, дѣто лѣкарски персоналъ не е набавенъ.

Независимо отъ това, правителството, респективно Министерството на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве, което прѣдставлява санитарното дѣло, трѣбваше да се спираи твърдѣ сериозно съ това явление, което иде да нанесе единъ рѣшителенъ ударъ въ живота на нашитѣ граждани, които живеятъ въ царството. Въмѣсто мѣрцитѣ, които правителството трѣбваше да вземе, като обърне вниманието на лѣкаритѣ да бѣдатъ по-сериозни въ своята работа, и като увеличи тѣхното число, ние виждаме едно движение въ лѣкарски персоналъ, което е далечъ да потвърди грижата на правителството за санитарното дѣло у насъ, за запазване на народното здраве. Ние виждаме едно раздвѣляне на персонала, което носи печата на фаворизация; да-ли ти е партизанска, вие сами знаете; на всѣки случай, може и тамъ да се съгледва едно желание въ правителството да задоволи личнитѣ интереси на лѣкари или на тѣхни роднини, отколкото да задоволи нуждитѣ на страната, на българскитѣ граждани. Азъ нѣма да цитирамъ случаи — ако бѣда прѣдизвиканъ, и това мога да направя — които да илюстрираатъ, да подчертаятъ тая моя мисълъ. Но, г. г. народни прѣдставители, не искамъ отъ тѣзи въпросъ да прави партизански въпросъ; спирамъ се на него, защото виждамъ, че би трѣбвало да се взематъ нѣкакви мѣрки. И сега — сега даже не е късно.

Не ме задоволиха тѣзи съобщения отъ вѣстникитѣ, които идатъ да кажатъ, че въ министерството, или, по-добрь, въ Санитарната дирекция, ставало дума за създаване на медицински факултетъ; не ме задоволява и това, че имало частна инициатива за създаването на фелдшерско училище. Но азъ искамъ този въпросъ да вземе единъ по-сериозенъ характеръ, като пожелавамъ, щото почтасмото правителство да вземе приетрѣе санитарното дѣло сега и да може въ едно кѣсо врѣме да даде нужното удовлетворение на най-елементарнитѣ нужди за здравето на народа. Ако министерството има намѣрение да създава медицински факултетъ, както това декларираха вѣстникитѣ, ако то има намѣрение само или по частна инициатива да създаде фелдшерски училища за поизваването на медицински персоналъ, докато той се явява до нужното количество, това, на всѣки случай, може да бѣде полезно, но то нѣма да бѣде достатъчно, за да задоволи сегашнитѣ нужди, защото създаването на единъ медицински факултетъ или на едно фелдшерско училище ще изнеква извѣстно врѣме, най-малко дѣй или три години, а въ това врѣме тѣзи болести могатъ да дадатъ още по-лоши резултати.

Азъ бихъ поинталъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи, не се ли е занимавалъ съ този въпросъ, не е ли мислилъ да набере други срѣдства, за да може

да се помогне на този нещастен народ; не могат ли да се подирят лѣкари отъ другадѣ, които сега-сега да дойдатъ да изпѣливатъ тази спасителна мисия въ нашата страна — да спратъ епидемичните болести и да може по този начинъ да се дойде на помощъ на пуждащото се население. Ако това не може, което азъ не вѣрвамъ, защото то зависи направо отъ пожеланието на правителството — то може да набави нужния персоналъ за лѣкари отъ където и да бѣде, ако не отъ Русия, отъ Чехия и т. н. — ако това не може, азъ бихъ желалъ поне да се спратъ до известна степенъ тѣзи движения на лѣкаритѣ, които иматъ значение за резултатитѣ, които даватъ епидемичните болести. Защото, г. г. народни прѣдставители, единъ лѣкаръ, който е опознатъ съ едно мѣсто, съ една околина, който знае до каква степенъ е развитъ болестта тамъ, който познава добри сѣмействата, знае развитието на болестта, такъвъ лѣкаръ, въ единъ даденъ моментъ, какъвто е сегашниятъ, може да бѣде сто пати по-полезенъ, отколкото единъ новъ, който би дошълъ отъ друга околина, отъ другъ окръгъ, и би му било повѣрено народното здраве. Той е съ лѣкаръ, безспорно, но той ще помогне на пуждащото се много по-малко, отколкото ови, който е опознатъ съ пуждитѣ на населението. Бихъ желалъ въ това отношение г. министърътъ да обърне пужното внимание и, ако това раздвижане на медицинския персоналъ не става по негова инициатива, да вземе мѣрки да го спре доколкото е възможно. Второ, не мисли ли още сега, ако бюджетътъ не е достатъченъ въ това отношение, да иска отъ народното прѣдставителство известна сума, чрезъ която да можемъ ние да подпомогнемъ, да улеснимъ правителството и въ туй отношение, като отпуснатата сума се даде изключително за цѣлята, да се доставятъ лѣкари отъ странство макаръ и върменно? И по-нататъкъ, мисли ли г. министърътъ, че е време вече, дѣйствиелно, да се създаде единъ медицински факултетъ у насъ или пъкъ едно фелдшерско училище, за да подготви нужния персоналъ до създаването на единъ добъръ медицински персоналъ?

Това е питането ми.

Прѣдседателътъ: Има думата г. министър-прѣдседателътъ.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, който се повдига, има двѣ точки: първо, да-ли азъ знамъ, въ какво положение се намира санитарното дѣло у насъ сега, и, второ, да-ли съмъ мислилъ да отварямъ никола за фелдшери и медицински факултетъ при нашия Университетъ.

А. Коновъ: По частна инициатива.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Да. По първата точка отговарямъ: знамъ, защото бюлетини се даватъ на всѣки десетъ дни, както въ министерството, така и на всѣчки ония, които се интересуватъ. Азъ държа на рѣка единъ бюлетинъ отъ 20 мартъ до послѣдния денъ на сѣщия мѣсець, той е послѣдниятъ бюлетинъ. Отъ тоя бюлетинъ излиза, че не е така печално здравословното състояние у насъ. Бѣше време, когато е имало много болести, напр. прѣзъ време на войната, и по-послѣ, когато върлуваше холера, и тогава съ хиляди мръха. Знаете всѣчки добри, че много здаши бѣха прѣнѣсани съ болни и имаме не само наши лѣкари и фелдшери, но и чужди, за да лѣкуватъ болнитѣ. Обаче сега не е тѣй застрашително съ болеститѣ въ държавата. Г. Коновъ има право да мисли, че тѣй, както е въ Търновско, съ болеститѣ, може-би, и въ другитѣ окръзи ще бѣде сѣщото.

А. Коновъ: Въ Хасковско.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Да. Старозагорскиятъ и Търновскиятъ окръзи правятъ изключение; въ тия два окръга върлува скарлатината, лошото гърло и дифтиритъ по дѣцата. Потипетъ тифъ нѣма много въ България; засега има само шестъ случая: въ Пловдивско, ако не се лѣжа, Татарпазарджишко, дѣто има заразенъ двама или трима цигани и двама бѣжанци. Въ другитѣ окръзи никѣдъ нѣма истинскъ тифъ; има коремнъ тифъ, но не въ такъвъ размѣръ, както мисли г. Коновъ. Така щото, при тоя размѣръ и при тѣзи медицински сили, които имаме, съ които разполагаме, мисля, че е достатъчно направено.

По въпроса, защо се чувствува, че медицинскиятъ съставъ не е достатъченъ? Защото българското население сега търси повече лѣкарска помощъ, отколкото другъ пътъ; навѣждѣ искатъ да се лѣкуватъ, и при този съставъ, който е сега налице, разбира се, невъзможно е да има навѣждѣ достатъчно лѣкари и фелдшери. Съ този въпросъ управлението на санитарното дѣло у насъ се е занимавало. И г. Коновъ е челъ въ вѣстникитѣ — или о чулъ да се говори да се отвори медицински факултетъ при нашия Университетъ.

А. Стамболийски: По частна инициатива.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: И желателно би било да се направи това, ако е лесна работа. Ние знаемъ, че такъвъ факултетъ още нѣма и на други мѣста, както е, напр., въ Сърбия.

А. Коновъ: Готвятъ се да създадатъ такъвъ.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: И тамъ проектиратъ, както и ние. Въ Гърция има такъвъ факултетъ, но за грѣцкитѣ лѣкари азъ не съмъ чулъ много добри отзиви. Сѣщо може да се каже и за медицинското училище въ Цариградъ.

А. Стамболийски: Поне едно фелдшерско училище можемъ да издържаме.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: За фелдшерско училище, да.

А. Стамболийски: Само че лѣкаритѣ не щатъ, може-би, по египетични съображения.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Дирекцията за опазване общественото здраве се е занимава съ този въпросъ, но това ще зависи отъ кредититѣ, които Народното събрание ще отпусне, защото хората, които се занимаватъ съ санитарното дѣло, сѣ мислили, проектирали сѣ, и чакатъ само единъ кредитъ да имъ се даде, за да могатъ въ туй отношение да попълнятъ една нужда. Какъ и населението, както каза и г. Коновъ, става повече отъ денъ на денъ и нуждитѣ му ставатъ все по-големъ. Но не ще бѣде безполезно, ако питурамъ нѣкои цифри отъ послѣдния бюлетинъ за Търновско и Старозагорско. (Чете) „Движението на заразителнитѣ болести въ цѣлото царство отъ 21 мартъ до 31 мартъ“. Въ Търново отъ скарлатина останали стари 182 случая, разболѣли се 159, оздравѣли 80, умрѣли 31.

А. Коновъ: За града, на-ли?

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Отдѣлни свѣдѣния не сѣ дадени, тѣзи свѣдѣния сѣ въобще за цѣлия окръгъ. — Въ Старозагорския окръгъ е имало стари случаи 76, нови 48, 4 оздравѣли и 31 умрѣли. Лошо гърло въ Търновско нѣма тол-

козъ: има стари случаи 8, 17 нови, 9 оздравѣли, а умрѣли нѣма. Тѣй сѣщо и въ Старозагорския окръгъ нѣма умрѣли. Но въ Търново има брусница: 182 стари случаи, 164 нови, оздравѣли 192, умрѣли 2. Въ Старозагорския окръгъ има 666 стари случаи, 541 заболѣли, 243 оздравѣли, 28 умрѣли и т. н. Въ другитѣ окръзи случаетъ сѣ много малко. За петнистия тифусъ въ тѣзи окръзи, както казахъ, нѣма свѣдѣния; сѣ изключение на една бѣлѣжка за Пловдивско.

В. Коларовъ: Сега въ Пазарджикъ има новъ случай.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Да, въ Пазарджикъ има три случая — знаа ги. — Въ Пловдивско имало 9 стари случаи, 4 заболѣвания и 3 оздравявания. Тѣзи свѣдѣния сѣ до 31 мартъ. Завчера ми докладва директорътъ г. д-ръ Русевъ, че въ Старозагорско има два нови случая, за които сѣ взети мѣрки. Така щото, имамъ честь да съобща на г. народнитѣ прѣдставители, че Санитарната дирекция не е така занемарила своята работа. Казва ми се, че имало движение по медицинския персоналъ. Може да има движение на лѣкаритѣ, на фелдшеритѣ и т. н., както има движение по всички вѣдомства. Но тукъ не може да упрекнете министра на вътрѣшнитѣ работи, който е само единъ регистраторъ. Не знамъ защо нашитѣ прѣдшественици сѣ ограничили правата на това министерство. Медицинскитѣ свѣтъ е, който върши всичко: той уволнява и назначава, а министърътъ има само това право, да подписва и да отговаря прѣдъ васъ. Дирекцията сѣ медицинския свѣтъ вършатъ почти всичко по санитарното дѣло у насъ. Тукъ се дѣйствува независимо отъ министерството.

А. Стамболийски: Страхътъ отъ котерийния режимъ го е създадалъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Може-би, но фактъ е, че Медицинскитѣ свѣтъ сѣ произнася за назначението и пр. на служащитѣ, като борави сѣ ценза на казанитѣ, а министерството само оформя дѣйствиата на Медицинския свѣтъ и отговаря за него.

На край нека повторя, че Санитарната дирекция е мислила, както за фелдшерско училище, така и за медицински факултетъ при Университета, при всичко че азъ не съмъ на мнѣние, какво при нашия Университетъ може лесно да се уреди единъ медицински факултетъ. Най-напрѣдъ ще потребватъ професори, които не тѣй лесно ще се намѣрятъ. Г. Людскановъ прѣзъ врѣме на войната търси лѣкари сѣ обявление, безъ да ги намѣри достатъчно, и даже ония, които дойдоха, веднага, щомъ се свърши войната, дадоха заявление, че искатъ да си отидатъ. Само сѣ кредитъ не ще стане нищо. Всичко постепенно ще се уреди. Засега нуждата отъ лѣкари е голѣма, защото малцина отиватъ по тая специалностъ. Студентитѣ прѣдпочитатъ да отиватъ въ другитѣ факултети, отколкото да слѣдватъ медицина, при шестгодишенъ курсъ и при малки заплати. Фактъ е, че има празни мѣста за стипендии, понеже кандидати по медицината не се явяватъ. Има много причини за това, особено сега, слѣдъ войната.

Г. Данаиловъ: Това е инстинктътъ за живота. Единъ лѣкаръ получава 250 л. и единъ подпоручикъ на 18 години тоже получава 250 л. Естествено е, че нѣма да идатъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ казахъ, че заплатата е малка.

А. Стамболийски: Дайте да намалимъ заплатата на другитѣ и да увеличимъ на лѣкаритѣ, за да нѣма съревнувание.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: То е ваша работа — дайте.

А. Стамболийски: Щомъ казвате, че е наша работа, запазваме правото си.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Тѣй че, сега-засега производството на лѣкари е много бавно и много неудовлетворително; трѣбва да вземемъ мѣрки — по-голѣми ли заплати ще дадемъ, или безъ конкурсъ ще пращаме ученици, но трѣбва да вземемъ тия мѣрки, защото България не може да остане безъ лѣкари.

Н. Харлаковъ: Да се намали военниятъ бюджетъ, да се дадатъ по-голѣми заплати на лѣкаритѣ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ съмъ съгласенъ да го намалимъ, ако сѣ съгласни и нашитѣ съсѣди; даже съгласенъ съмъ да нѣма никакъвъ воененъ бюджетъ; но докогато нашитѣ съсѣди се надпрѣварватъ кой повече оръжие да заржча, дотогава и ние, ако сме българи, и милѣмъ за отечеството си, трѣбва да държимъ добра смѣтка за това.

Г. Кирковъ: И тѣ се боятъ отъ насъ — затова се въоръжаватъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Едно само, което може да се прѣпоръча за тѣзи стипендии, е отъ тѣзи кандидати да не се изисква всичко онова, което се изисква сега по конкурса и пр. Но трѣбва да се отмѣни законътъ, който прѣдписва това. Нека се постареемъ сѣ откриването на медицински факултетъ.

А. Стамболийски: Или фелдшерско училище.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: За него е рѣшено, що се открие, защото ще има полза. При Университета ни сѣ медицински факултетъ ще слѣдватъ мнозина отъ градоветѣ и селата, и по тоя начинъ лѣкарскиятъ контингентъ ще бѣде по-голѣмъ и нѣма да се оставятъ болнитѣ само въ ржцѣтъ на фелдшеритѣ за лѣкуване. Въ всеки случай правителството одобрява рѣшението на санитарната властъ, която иска да се отвори, колкото е възможно по-скоро, една школа за фелдшери; то е най-лесното, което може да стане. Но, колкото се касае до отваряне медицински факултетъ при Университета, както казахъ вече, то ще стане по-късно.

Желанието на г. Конова да се викатъ чужди лѣкари, не е лошо. Може да прѣпоръчаме на Санитарната дирекция да направи още единъ опитъ, да повика чужденци лѣкари, дѣто има нужда. Само че чужденцитѣ твърдѣ не се търпятъ у насъ. На тѣхъ не се гледа много симпатично, което е всеизвѣстно. Сѣщото е и въ новитѣ земи. А колкото до движението на лѣкаритѣ, за което говори г. Коновъ, ще кажа пакъ, че то до голѣма степенъ зависи и отъ друго обстоятелство, защото има случаи, кждѣто въ едно мѣсто сѣ назначавани по десетъ лѣкари, и нито единъ не е отивалъ, защото животътъ е твърдѣ скѣпъ. По тая причина правителството мисли да увеличи заплатитѣ имъ сѣ $\frac{1}{2}$.

Г. Данаиловъ: Г. министре! Въ сръбския бюджетъ заплатитѣ на всички чиновници въ новитѣ земи сѣ увеличени.

Министър-председател д-ръ В. Радославов: Ще направимъ същото. Ако ви прочета заявленията на нашите чиновници напр. отъ Орта-Кьой — тѣ сж стърпераздерателни; същото заявяватъ и чиновниците отъ Мехомия, отъ Неврокопъ, Мелиникъ, Петричъ и пр. — несподи и сжпотиа.

А. Стамболийски: Тѣ се оплакватъ не отъ безпаричие, но че нѣма условия за живѣне, нѣма кждѣ да се нахранятъ.

Министър-председател д-ръ В. Радославов: Лошите условия нѣма да останатъ тъй, но за да можемъ да привлѣчемъ по-добри чиновници и за да можемъ въ сжпностъ да имаме чиновници, достатъчно е да увеличимъ заплатата имъ съ $\frac{1}{3}$. Това ще можемъ да направимъ за лѣкарите, можемъ да го направимъ и за другите вѣдомства.

П. Чорбаджиевъ: Трѣбва да се направи за всички безъ разлика.

Министър-председател д-ръ В. Радославов: И тъй, санитарното положение въ страната не е тъй плачевно. Лѣкарите, колкото ги имаме, взематъ мѣрки и ние трѣбва да имъ благодаримъ за това. Тѣ не сж толкова лоши, колкото, може-би, нѣкои мислятъ; изпълняватъ своите обязанности добросъвѣстно.

Въ заключение казвамъ, че е взето рѣшение да се отвори фелдшерски курсъ.

А за отварянето на медицински факултетъ, намирамъ по тоя въпросъ, трѣбва да се обмисли подобро, да се изучи по-основно, и най-послѣ, оставамъ го на г. министра на финансите.

А. Стамболийски: Туй е най-главното.

Министър-председател д-ръ В. Радославов: Да, то е най-главното.

Толкова имамъ да кажа по питането, което ми направи още въ началото на сесията г. Коновъ.

Председателъ: Г. Коновъ! Доволни ли сте отъ отговора на г. министър-председателя?

А. Коновъ: Г. г. народни прѣдставители! Тия ко-лѣбливи обѣщания, които г. министърътъ на вътрѣшните работи ни дава за разрѣшението на толкова болни въпросъ въ нашата страна, не ме достатъчно задоволяватъ. Не ме задоволяватъ пай-много затуй, защото неговите цифри, отъ които той се ръководи, за да прави заключения, не сж пълни. Ще ви кажа защо. Тия бюлетины, които се даватъ отъ Санитарната дирекция, не изразяватъ дѣйстви-телността, г. министре. Вие казвате, че петнистъ тифъ нѣма, че е прѣкратенъ. Добре Ви прѣкъсна г. Коларовъ, като Ви каза, че въ Пазарджикъ има петнистъ тифъ. Азъ ще Ви кажа, че и въ Севлиево го има, а въ бюлетина Вие имате, че той е погасенъ. Ще Ви кажа защо. Поради тѣзи ежби между лѣкар-ското съсловие у насъ, които азъ не засогнахъ и за които ние трѣбва твърдо много да съжаляваме, по-ради тѣзи ежби, казвамъ, между лѣкарите, народ-ното здраве, безспорно, остава твърдо назадъ. Въ всѣко едно съсловие може да има професионални ежби, но тъй силно изразени и тъй злѣ влияния върху населението нѣма други. Всѣки отъ васъ е чулъ за ежбите въ лѣкарското съсловие, всички ние ги виждаме. И азъ не искамъ тукъ да пледирамъ тази болна кауза, която може да ни завлѣче далечъ, но ще ви кажа този случай, за да подчертая неточ-ността на свѣдѣнията, които се даватъ. Въ Севлиево петнистъ тифъ има много и много, г. г. народни прѣдставители — азъ живѣя тамъ и зная. Град-

скиятъ лѣкаръ е искалъ отъ министерството, ре-спективно отъ Санитарната дирекция, да се изоли-ратъ болните, като се отпусне едно отдѣление отъ болницата специално за тѣзи болни, а Санитарната дирекция мълчи. Управителятъ-лѣкаръ, който не е въ добри отношения съ градския лѣкаръ, когато по-слѣдниятъ му прати въ болницата болни отъ пет-нистъ тифъ, връща ги. Кждѣ, въ дома си ли да ги остави градскиятъ лѣкаръ? Нѣма изолаторски домъ, оставя ги въ кжци и, безспорно, всички ония, които дишатъ този въздухъ въ кжцата, заразяватъ се отъ петнистъ тифъ — това е опасността отъ тази бо-лестъ, че е заразителна чрѣзъ въздуха. Има много такива случаи. Това е така и въ Пазарджикъ, това е навсежкждѣ, кждѣто има петнистъ тифъ, навсежкждѣ, кждѣто има епидемични болести, кждѣто заразата върви безразсечно, щомъ лѣкарите даватъ голѣма прѣднина на своите ежби и не се улавятъ рѣка за рѣка, за да посрѣщнатъ тои голѣми неприятелъ на българското здраве. Ето защо, казвамъ, тия цифри, които се даватъ отъ Санитарната дирекция, не сж пълни, не по вина на централата, не по вина на г. ми-нистра на вътрѣшните работи, но по вината на самите лѣкари, въ ржцѣтъ на които е дадено бъл-гарското здраве.

Ето защо азъ бихъ желалъ г. министърътъ да обърне внимание на Санитарната дирекция да се взе-матъ мѣрки, каквито медицинската наука дава — нѣма азъ да ги дамъ, защото нѣмамъ тази специал-ностъ — да се създадатъ изолаторски домове или да се отредятъ извѣстни отдѣления отъ болниците за тѣзи болни. Само по такъвъ начинъ би могло да се помогне до извѣстна степенъ, но не да се спре окончателно този бичъ.

Д-ръ Х. Георгиевъ: За това нѣщо, г. Коновъ, съществуватъ правилници. Този въпросъ е уреденъ.

А. Коновъ: Азъ бихъ желалъ така да бжде. . .

Д-ръ Х. Георгиевъ: Така е.

А. Коновъ: . . . по азъ съмъ дошълъ отъ Севлиево прѣди 5 дена, уважаеми колега, и виждамъ, че не е уреденъ така, и заради това говоря. — Така щото, важно е, Събранието да обърне министру сериозно внимание, не така да гледа на работата, като-че-ли не е дотамъ опасно, както той се изрази, положе-нието въ нашата страна. Сжшо така би могло отъ тамъ, дѣто нѣма развити такива болести, лѣкарите да се командирова въ заразените мѣста, за да може да се допринесе нѣщо въ това отношение.

По въпроса за стипендии, които сж сжшо една мѣрка, която би задоволрила до извѣстна степенъ нуждите на страната, г. министърътъ каза, че не се явяватъ ученици желаючи да взематъ стипендии. Азъ мисля, че тукъ той има малка грѣшка.

Председателъ: Г. Коновъ! Имайте прѣдъ видъ, че петте минути за обяснение минаха.

А. Коновъ: Още малко.

Председателъ: Още малко, но нарушавате пра-вилника.

А. Коновъ: Още една минута. — Азъ бихъ же-лалъ да се направятъ всички ония намаления на цензовите условия, които се искатъ и по които се раздаватъ стипендиите, и въ такъвъ случай азъ вѣрвамъ, че ще се явятъ много стипендианти; но не да се раздаватъ тѣзи стипендии по свойски, за-щото и тамъ има една болна страна, която не му е сега времето да излагамъ, но ще се повърна на нон-другъ пжтъ.

Председателят: Понеже времето, опрѣдѣлено отъ правилника за разглеждане питанята, мина, ще минемъ къмъ дневния редъ.

С. Доневъ: Азъ бѣхъ развилъ едно мое питане къмъ г. министра . . .

Председателят: Питанията сѣ поставени на редъ, както сѣ постановили. Имаме сега питанята отъ 31 мартъ, тѣ слѣдватъ сега. Както сѣ поставени, така ги разглеждаме. Само тѣй може да има редъ.

С. Доневъ: Чуйте какво ще кажа. Моето питане е развито, но още не ми е даденъ отговоръ.

Председателят: Има ги тукъ единъ купъ.

С. Доневъ: Вие не ме чувате.

Председателят: Време не остава.

С. Доневъ: Не е важно, че не остана време.

Председателят: Какъ не е важно? Правилникътъ заповѣдва така.

С. Доневъ: Ето, правилникътъ казва тѣй: надлежните министри сѣ длѣжни да даватъ отговоръ най-късно въ слѣдующето заседание.

Председателят: Ама правилникътъ казва и това, че като се мине $\frac{1}{2}$ часъ отъ откриването на заседанието, минава се на дневенъ редъ, а ето вече минаха 45 минути.

А. Стамболийски: Питането не е при Васъ. То е развито онзи денъ, а още не му е даденъ отговоръ.

Недѣлко Атанасовъ: Азъ отдавна съмъ отправилъ питане, а още не му е даденъ отговоръ.

Председателят: Имаме правилникъ за вътрѣшния редъ на Народното събрание, който не позволява да се занимаваме съ питання повече отъ $\frac{1}{2}$ часъ, а вече минаха 45 минути. Следователно, ще минемъ къмъ дневния редъ.

Н. Цановъ: Понеже има много питання и запитвания, азъ ще моля да се съгласите и Вие, да се съгласятъ и г. г. министрите да се назначи единъ денъ специално за питаннята и запитванията. . . .

Г. Кирновъ: Само за питаннята.

Н. Цановъ: Следъ изчерпване на питаннята, да се пристѣпимъ къмъ запитванията. — . . . защото иначе ставатъ много бая работи. Отправилъ съмъ питане, на което трѣбваше да се отговори още на слѣдующия денъ, а сега е 25-иятъ денъ и още не е отговорено. Тѣй щото, да рѣшимъ да бѣде отредено специално заседание за питаннята и слѣдъ туй за запитванията. Така е било въ миналите Събрания, и вѣрвамъ, че такава практика може да се усвои и отъ сегашното Събрание.

Председателят: Следва по дневния редъ докладъ отъ провѣрочната комисия. Понеже тя не е готова съ доклада си, пристѣпваме къмъ втория пунктъ отъ дневния редъ — на първо мѣсто, второ четене законопроекта за измѣнение чл. 2 отъ закона за разрѣшаване на Русенската градска община да сключи 300.000 л. заемъ.

Има думата г. докладчикътъ по този законопроектъ.

Докладчикъ д-ръ Х. Георгиевъ: Г. г. народни представители! Ще ви докладвамъ на второ четене законопроекта за измѣнение чл. 2 отъ закона за разрѣшаване на Русенската градска община да сключи 300.000 л. заемъ. Първото четене на този законопроектъ мина въ XII-то заседание на 18 априлий. Комисията по Министерството на вътрѣшнитѣ работи, слѣдъ като разгледа този законопроектъ, прие го изцѣло и ме патовари да го докладвамъ на Народното събрание. Пристъпямъ къмъ четенето на законопроекта. (Чете)

„З а к о н ъ

за измѣнение чл. 2 отъ закона за разрѣшаване на Русенската градска община да сключи 300.000 л. заемъ.

„Членъ единственъ. Отъ останалитѣ 102.000 л. отъ заема, сключенъ прѣзъ 1913 г. съ Българската народна банка, за смѣтка на Русенската градска община, да се употребятъ както слѣдва: а) 45.000 л. за направа общински болниченъ павилионъ, въ който ще бѣдатъ приемани на лѣчение бѣдно-болнитѣ граждани; б) 40.000 л. за фондъ за направа и издрѣжка общинско сиротопиталище, като лихвитъ отъ фонда, до направата на сиротопиталището се даватъ на женското благотворително дружество въ гр. Русе „Добродѣтел“, за издрѣжка на подхвърлени и останали безъ родители дѣца и откриване на ясли за кърмачета.“

Председателят: Ония отъ г. г. народнитѣ представители, които приематъ . . .

Недѣлко Георгиевъ: Г. председателю! На ли това е второ четене на законопроекта: най-напрѣдъ трѣбва да се гласува заглавието, а слѣдъ туй и членътъ.

Председателят: Имате ли нѣщо противъ заглавието?

Недѣлко Георгиевъ: Нѣмамъ нищо противъ, но тѣй трѣбва да се гласува.

Председателят: То нѣма съществено значение. Които приематъ заглавието на прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Които приематъ членъ първи и послѣдентъ отъ законопроекта за измѣнение чл. 2 отъ закона за разрѣшаване на Русенската градска община да сключи 300.000 л. заемъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Докладчикъ д-ръ Х. Георгиевъ: Вториятъ законопроектъ, който мина прѣзъ комисията, бѣше този за разрѣшаване на Пловдивския окръгъ да сключи заемъ 300.000 л. (Чете)

„З а к о н ъ

за разрѣшаване на Пловдивския окръгъ да сключи заемъ 300.000 л.“

Председателят: Които приематъ заглавието на прочетения законопроектъ за разрѣшаване на Пловдивския окръгъ да сключи заемъ 300.000 л., моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Докладчикъ д-ръ Х. Георгиевъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на Пловдивския окръгъ да сключи отъ Българската народна банка заемъ отъ 300.000 л., при слѣднитѣ условия: а) срокъ за изпла-

щане 40 години; б) годишна лихва 7% и в) за гаранция ще се заложат свободните приходи от окръжната връхнина“.

А. Стамболийски: Г. докладчик! Дайте едно малко пояснение, една картина за положението на работите в Пловдивския окръг.

Докладчик д-р Х. Георгиев: Пловдивският окръг нямаше никакви дългове освът този...

А. Стамболийски: Аз зная, че е сключил заем 100.000 л. Похарчен ли е? Ще стигнат ли тези пари?

Докладчик д-р Х. Георгиев: Част от този заем, съгласно чл. 2, ще бъде употребен да се изплати остатъкът от този дълг, който Пловдивският окръг имаше. Във буква в се казва: (Чете) „За гаранция ще се заложат свободните приходи от окръжната връхнина“, които възлизат за последната 1913 г. на сума 184.600 л. Това сж връхнините върху пръките данъци. Други обяснения по този въпрос няма.

Председателът: Има думата г. Дълчо Георгиев.

Д. Георгиев: Г. г. народни представители! Намъ е представен за одобрение законопроекта за сключението от Пловдивския окръг заем от 300.000 л. Г. министерствът в своя доклад отчасти ни казва, за какво се иска този заем; но, преди да вдигнем ръка за неговото утвърждение, не е алъ да се каже по-подробно, за какво ще бъде употребен този заем.

Докладчик д-р Х. Георгиев: Чл. 2 от законопроекта много ясно казва, за какво ще се употребят този заем.

А. Стамболийски: Тамъ е казано ясно, но той човъкъ е окръжен съветник и знае работите по-добър.

Председателът: Говорете, г. Георгиев.

Д. Георгиев: Утвърдението работите на окръжните съвети зависи в много случаи само от разните министерства, а най-вече от Министерството на вътрешните работи. Обаче иска се решенията на окръжните съвети за заеми да бъдат одобрени по законодателен редъ или, както е казано в закона, утвърдени от Народното събрание по законодателен редъ. Ето защо в случая от насъ зависи да кажемъ, одобряваме или не одобряваме заема. Ако той не бъде предназначен за нѣкои цѣли, които вече сж реализирани, свършени, ако не бѣше заемътъ почти свършенъ и вземетъ, азъ бихъ ви молилъ да вдигнете ръка за неговото неутвърждение; но понеже заемътъ вече е свършенъ фактъ и понеже той се прави за нѣща и цѣли, които сж вече на привършване, заради туй ние, щемъ-нешемъ, ще вдигнемъ ръка за утвърдението му.

Заемътъ ще се употребятъ за двѣ цѣли: първо, за доизплащане постройката на банитъ в с. Нарѣченъ, и второ, за довършване на окръжната палата. Отъ тѣзи двѣ постройки първата, а именно банитъ, макаръ да не донася никакви облаги на окръга, ще донесе облаги на населението. Значи, паритъ, които ще се дадатъ за банитъ, сж оправдани. Но тѣзи, които ще се дадатъ за палатата, не сж оправдани. Именно сторена е една грѣшка отъ тогавашните съветници. Палатата ще струва 350.000 л., а е могла да се извърши съ една сума отъ около 100.000 л. само. Така че сумата за тая цѣль не е оправдаема, първо, защото тая работа би могла да се извърши съ

по-малка сума, и второ, защото мѣстото, на което е построено зданието, не отговаря за цѣльта. Ето защо, казахъ и по-рано, ако заемътъ бѣше се поискалъ преди да се почнатъ постройките, азъ щѣхъ да помоля да вдигнемъ, и нашата група би вдигнала, ръка противъ заема; но понеже той се иска за работи, които сж вече на привършване и не могатъ да се повърнатъ, ние ще гласуваме за законопроекта.

Председателът: Има думата народниятъ представител г. Гочо Димовъ.

Г. Димовъ: Г. г. народни представители! Понеже и азъ съмъ окръженъ съветникъ в Пловдивъ, искамъ да дамъ нѣкои обяснения. Нарѣченскиятъ банъ бѣдѣтъ отъ голѣма полза за населението въ цѣлия окръгъ, защото изследванията, които сж направени, сж дали много добри резултати; произнесоха се, че тѣ сж много лѣчебни и, слѣдователно, ще бѣдатъ отъ голѣма полза. Сжщо така е отъ голѣма полза и зданието за окръжна палата. Тамъ има много окръжни учрѣждения, които не сж имали свои помѣщения и сж плащали голѣми наеми; затова постройката на това здание е отъ голѣма необходимостъ. Има едно нѣщо върно отъ това, което каза г. Дълчо Георгиевъ, което съмъ дълженъ и азъ да подчертая, че дѣйствително г. г. демократитъ, когато бѣха на власт, откупили за постройката на това здание едно мѣсто въ една затѣнтена улица, което не отговаряше за цѣльта. Какви сж били тѣхните съображения, не зная, но на всѣки случай министерството е утвърдило тоя планъ. Зданието е грамадно и ще може да послужи за да се помѣщаватъ въ него окръжните учрѣждения, макаръ че има нѣкои неудобства. Но, както се каза, това здание е почти изкарано, а банитъ сж на привършване. Така щото, можемъ да направимъ само тая бѣлѣжка, че г. г. демократитъ тогава сж прибѣрали да построятъ зданието на такова мѣсто, което не е достатъчно хигиенично, нито е видно, нито ще може да послужи за украшение на града, но ще послужи за помѣщение на разните окръжни учрѣждения. Не остава, освѣтъ и азъ да се присѣдиня къмъ молбата на прѣждеговорившия да се приеме законопроекта тѣй както е, и да се гласува.

Председателът: Има думата народниятъ представител г. Марко Турлаковъ.

М. Турлаковъ: Г. г. народни представители! Тѣй както ми се докладва тоя законопроектъ за разрѣшение заемъ на Пловдивския окръженъ съветъ отъ 300.000 л., логическото послѣдствие е, че трѣба да го гласуваме. И ако азъ вземамъ думата слѣдъ нашия другаръ да кажа 2—3 думи по тоя заемъ, то е затуй, защото тѣй както той ни се прѣдставя въ проекта за неговото утвърждение, азъ мисля, че не се постига цѣльта, съ която е прокарано въ закона за окръжните съвети онуй постановление, въ което се заповѣдва, че заеми по-горѣ отъ 100.000 л. не могатъ да се сключватъ отъ окръжните съвети безъ прѣварително разрѣшение на Народното събрание. Значи, ако нуждите налагаха на Пловдивския окръгъ да сключи единъ заемъ отъ 300.000 л., съ който да се посрѣщнатъ известни нужди на окръга, трѣбваше прѣварително туй рѣшение на окръжния съветъ да се прѣдстави на Народното събрание, и то, като влѣзе въ разбирателство на тия цѣли и нужди и като разрѣши заема, тогавъ да се почне изпълнението на работитъ, за които се прави заемътъ. А какво виждаме ние въ дадения случай? Виждаме, че Пловдивскиятъ окръженъ съветъ е прѣдирявалъ едни постройки и работи, които сж били извънъ ония срѣдства, съ които е могло да се посрѣщнатъ тия постройки, и като вижда зорѣ, правя заемъ, похарчва го, както каза г. докладчикътъ, и

слѣдъ туй иде да иска неговото оформяване. Азъ мисля, че цѣлѣта, съ която е прокарано това ограничение въ закона за окръжниятъ съвѣтъ — заемъ по-голямъ отъ 100.000 л. да мине прѣзъ Народното събрание — не се постига. И ако сега, когато става тукъ въпросъ да се произнесемъ по тоя заемъ, ние вземаме думата, то е, не че искаме веднѣжъ **завинаги** да отхвърлимъ тоя проектъ, но искаме да кажемъ, че ако този окръженъ съвѣтъ дойде и другъ пътъ да иска заемъ безъ прѣдварително одобрение, най-умѣстно би било да не му се гласува такъвъ заемъ, защото иначе законътъ не постига цѣлѣта си. Но сега, споредъ мосто мнѣние, ще трѣбва да го утвърдимъ, обаче съ забѣлжка — нека се знае, че въ бъдеще, било Пловдивскиятъ окръженъ съвѣтъ, било нѣкоя община, която знае постановлението на закона, да не постѣпва по този начинъ, прѣди да се е сезирало съ мнѣнието на Народното събрание.

Прѣдседателъ: Има думата г. Никола Хитровъ.

Н. Хитровъ: Г. г. народни прѣдставители! Тѣзи постройкы се прѣдприеха отъ Пловдивския окръженъ съвѣтъ прѣди четири години, още въ 1910 г. Тогава азъ бѣхъ прѣдседателъ на постоянната комисиия. Окрѣжниятъ хигиенически съвѣтъ, както и Дирекцията за опазване на общественото здраве, бѣха сезирани съ въпроса за нарѣченскитъ бани, постройката на които се искаше. Тѣ се произнесоха, че е необходимо тѣзи бани да бѣдатъ направени, колкото се може по-скоро. Тѣ бѣха анализирани отъ химическата лаборатория тукъ; по прѣди е имало друга анализа, която не е била направена тщателно, обаче, послѣ направиха тщателна анализа и се оказа, че тѣзи бани сѣ подобни на лайхтембергскитъ. Дохожда специална комисиия, прѣгледа и изучи банитъ, даже направи планъ какъ да се направи постройката. Тѣй щото, наложи се банитъ да бѣдатъ направени. За тѣхната постройка се изискваше около 70 хиляди лева и нѣщо. Планътъ бѣше направенъ, както казахъ, постройката се отдаде на търгъ и се прѣдприе направата ѝ.

Постройката на окръжния палата въ гр. Пловдивъ съвѣтътъ тоже намѣри за необходимо да направи, защото окръжната постоянна комисиия се помѣщаваше, както и до днесъ се помѣщава, въ едно много малко и много неудобно здание; а мѣчно можеше да се намѣри удобно здание. Най-сетнѣ, слѣдъ толковъ години отъ освобождението, съвѣтътъ намѣри, че трѣбва да се направи едно здание по съ време, защото колкото повече се отлага, толковъ по-скѣпо ще бѣде. За тая цѣлъ съвѣтътъ пазначи една комисиия, избрана измежду членоветъ си, 20 и повече души. Самитъ окръжни съвѣтници отидоха, разгледаха разни мѣста въ града. Наистина, имаше похубави мѣста, обаче за тѣхъ искаха по 200 л. за метъръ, за други мѣста пѣлъ поискаха повече отъ 200 л. — по 300 л. за метъръ. Окрѣжниятъ съвѣтъ каза: ние не можемъ да даваме толковъ много пари само за мѣсто, защото тогава не ще имаме срѣдства да направимъ здание. Въ края на крайщата нѣкой си посочилъ това мѣсто на рѣчената комисиия, която отива, прѣглежда го, одобрява го и доложилъ това въ съвѣта. Слѣдъ това отиде цѣлѣниятъ съвѣтъ та го прѣгледа, одобри го и рѣши да се купи. Наистина, то не е на главната улица, обаче е широко, хубаво, голѣмо е, близо 2 хиляди метра и се купи по 17 л. метърътъ.

М. Такевъ: Ето демократитъ какъ купуватъ.

Н. Хитровъ: Послѣ това други хора, които иматъ здания край туй мѣсто заявяваха и ни даваха по 40, даже и по 45 л. за метъръ, за да го купятъ. Архитектътъ на частна практика въ гр. Пловдивъ г. Камонъ Петковъ прѣдлагаше 50 л. Окрѣжниятъ съ-

вѣтъ, обаче, отговори на всичкитъ, че той не купува мѣста, за да ги продава, а ги купува за свои нужди. И тѣй съвѣтътъ каза: „макаръ че мѣстото не е на главната улица, обаче то отговаря на цѣлѣта, ние ще го вземемъ“, и го взема по 17 л. метъръ; тѣй че, за него се дадохъ нѣщо около 30 хиляди лева, стойностъ много евтина въ сравнение съ други мѣста.

Г. Димовъ: Сега ще се дадатъ още 100 хиляди, за да излѣзе на улицата.

Прѣдседателъ: Нѣмате думата г. Димовъ.

Г. Димовъ: Азъ искамъ да се обяснятъ тѣзи работи. Вѣрно ли е, че това мѣсто е въ една затѣнтена улица и че вие въ надвечерието, когато да изтече мандата ви, прибързахте да положите основния камѣкъ? Азъ искамъ да се разкрие какъ стои работата. Не съмъ противъ, защото работата е свършена. И когато съвѣтътъ се е усѣмнилъ, че планътъ може да се не утвърди, вие сте искали специална депутация да дойде при министра, да ходатайствува. Това възбуди подозрѣние, затуй, когато се повдигна въпросъ, азъ казахъ да се назначи една анкета, да се провѣри, дали тукъ нѣма тъмни страни, защото това мѣсто, което принадлежи на покойния Малияди, когато убиха въ антигрѣцкото движение, се продава двѣ години наредъ и не може да се продаде на голѣма цѣна, както се продаваха мѣстата. Такова едно здание, освѣтъ за дѣйствителната цѣлъ, може да служи и за украшение на града, и затова трѣбваше да се постави на видно мѣсто. А туй е едно задънено мѣсто, не може да се види, и за да се вижда, трѣбва сега да се отчуждятъ нѣколко здания на главната улица, за което отчуждаване ще се похарчатъ около 100 хиляди лева. И има вече рѣшение отъ общинския съвѣтъ въ този смисълъ.

Прѣдседателъ: Нѣмате думата, г. Димовъ, по-дѣйте прѣкъсва.

Г. Димовъ: Считамъ, че това е важно да се обясни, защото дѣйствително има тъмни страни.

С. Петковъ: То е много важно, за да се види, какъ евтино купуватъ демократитъ.

Г. Димовъ: Така щото, ще коштува сега, може-би, 500 хиляди лева. Но както и да е, свършеното е свършено. Ако бѣше се внимавало и ако се щадѣха общинскитъ срѣдства, съ 30—40 хиляди лева щѣше да се купи мѣсто на видна улица въ града. Щѣха да се похарчатъ по-малко пари, щѣше да бѣде по-хигиенично, и щѣше да бѣде дѣйствително едно украшение за гр. Пловдивъ. Защото, наистина, то е едно грамадно здание, но понеже сега е на една задънена улица, за да излѣзе на лице, трѣбва да се отчуждятъ къщитъ на г-жа Стоева — аптеката — и на г-жа Куинова, за които ще се брой най-малко 100 хиляди лева.

Прѣдседателъ: Ама така не може да се говори, г. Димовъ!

Г. Димовъ: Г. г. народни прѣдставители! Това мѣсто не е на главната улица; но отъ нея го дѣлятъ нѣщо около 15 м.

М. Такевъ: Каква нужда има да е на главната улица?

Д-ръ Н. Провадалиевъ: Монументално здание е.

Н. Хитровъ: Отъ главната улица зданието се гледа много хубаво.

Защо не се е взело по-хубаво мѣсто, азъ ще ви кажа. Ние отидохме да гледаме Караулъ-ханъ, който е билъ на покойния Стоилковъ и не знамъ на кои други. Искахме да го вземемъ и да направимъ тамъ едно хубаво здание, обаче поискаха ни твърдѣ скъпо, а послѣ казаха, че не го даватъ. Дирихме да вземемъ друго мѣсто срѣщу хотелъ Търговски, но и за него . . .

Г. Димовъ: (Нѣщо възразява)

М. Таневъ: Слушахме Васъ, слушайте и Вие чѣтка!

Г. Димитровъ: Азъ искахъ да се направи анкета, но вие не се съгласихте, за да не напуснете властѣта.

Н. Хитровъ: Въ комисията имаше хора отъ всички партии. Тѣ казаха, че не можемъ да плащаме толкозъ много пари и ще вземемъ това мѣсто.

М. Таневъ: Имаше ли либерали?

Н. Хитровъ: Багаровъ бѣше.

М. Таневъ: Най-голѣмиятъ либералъ.

Н. Хитровъ: Отъ Пазарджикъ имаше тѣхни хора. Най-послѣ се прѣдприе да се направи туй здание. Пари всичко на всичко ни трѣбваша 100.000 л. и сключихме заемъ за толкова. Слѣдъ това нашиятъ мандатъ изтече и се оттеглихме. Сега се научавамъ, че по причина на войната, частъ отъ паритѣ, които имаше, сж били разходвани за други цѣли, и затова сега окръжниятъ съвѣтъ се принуждава да прави заемъ отъ 300.000 л., отъ които ще се покрие заемътъ отъ 100.000 л., и 200.000 л. ще се считатъ новъ заемъ. Този новъ заемъ се прави, едно, по причина направенитѣ разходи вслѣдствие войната и, друго, защото г. г. инженеритѣ и архитектитѣ искали и направили нѣкон прибавки — нѣща, които не били прѣдвидени въ плана по-рано. За тѣзи работи не може да отговаря нито окръжниятъ съвѣтъ, нито другъ нѣкой: то е работа на архитектитѣ.

Г. Гочо Димовъ казва: „Защо да бжде построено аданието тамъ?“ Съвѣтътъ намѣри за потребно да го построи тамъ, за да не харчѣ много пари, а пъкъ то ще послужи много хубаво за цѣльта.

Прѣседателътъ: Има думата г. Василъ Коларовъ.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ познавамъ отчасти историята на този заемъ, обаче считамъ за изиншно да се впускамъ въ подробности по нея, защото считамъ, какво прѣдметътъ на заема може да бжде обстойно обсъжданъ, както е билъ обсъжданъ въ окръжния съвѣтъ. Окрѣжниятъ съвѣтъ, избранъ по сжщата пропорционална избирателна система съ прѣдставителство на всички политически партии, е ималъ пълна възможностъ да прѣдѣни полезността, необходимостта на този въпросъ и да го гласува. По нашето схващане, Народното събрание, само по пътя на контрола, на надзора би могло да не утвърди туй рѣшение, ако намѣри, че то е противозаконно, че съдържа явно злоупотребление или въобще не сж спазени извѣстни формални условия.

А. Ляпчевъ: И ако окръжниятъ съвѣтъ не може да посрѣшне лихвитѣ.

В. Коларовъ: Така щото, въ настоящия случай, щомъ не се изтъкватъ подобни опасности, подобни нарушения, подобно нерационално прѣдназначеніе на заема, ние считаме, че на Народното събрание не остава да направи нищо друго, освѣнъ да утвърди този заемъ.

Колкото се касае до самия заемъ, има да кажа това. Този заемъ е една история, както всичкиятъ окръжний и общински заемъ — той е послѣдствие на единъ старъ заемъ. Окрѣжниятъ съвѣтъ рѣшилъ да строи палата и минерални бани; прѣдвижда се за мѣстото, за постройката толкозъ, даватъ на прѣд-примемата толкозъ; трѣбва една опрѣдѣлена сума, сключватъ заемъ — паритѣ сж палице; взематъ да строятъ — паритѣ не стигатъ. Ни на прѣдѣ, ни назадъ. Когато почватъ да строятъ, прѣдвиждатъ условията, прѣдвиждатъ основитѣ да бждатъ метъръ и половина, прѣдвиждатъ колко да бждатъ широки и колко дълбоки; при строещето, обаче, построяватъ ги по-широки и по-дълбоки, отколкото е прѣдвидено. Сжщо и парѣченскитѣ бани. Вслѣдствие на това, въ самия процесъ на постройката се явява недостатѣкъ — нѣма срѣдства. И сега зданията стоятъ само покрити, а неизмазани, и по-нататѣтъ, очевидно, не може да се върви. По всички тѣзи въпроси има сж мѣстото да бждатъ разкритикувани само въ окръжния съвѣтъ.

Тѣй щото, като изхождамъ пакъ отъ това съображение, че Народното събрание може да се мѣси по пътя на контрола и надзора, и като изхождамъ отъ принципа на окръжното самоуправление, което е едно конституционно начало и което трѣбва да бжде спасено отъ Народното събрание, азъ заявявамъ, че нашата група ще гласува за утвърдението на този заемъ.

Х. Гендовичъ: Всинца ще гласуваме.

Прѣседателътъ: Ще положи на гласуване чл. 1 отъ законопроекта за разрѣшение на Пловдивски окръгъ да сключи заемъ отъ 300.000 л. Който приема чл. 1 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Докладчикъ д-ръ Х. Георгиевъ: (Чете)

„Чл. 2. Срѣдствата отъ заема ще се употребятъ изключително за доизкарване новостроящитѣ се окръжна палата въ Пловдивъ и банитѣ въ с. Нарѣчанъ, както и за ликвидирането съ стария окръженъ заемъ.“

Прѣседателътъ: Който приема чл. 2 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приема се.

Докладчикъ д-ръ Х. Георгиевъ: (Чете)

„Чл. 3. Заложенитъ окръжний приходи ще се внасятъ направо въ Българската народна банка, която, като одържи нужната сума за лихви и погашения, остатъка ще прѣдава въ окръжната каса.“

Прѣседателътъ: Който приема чл. 3 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Ще се постави на трето четене за слѣдующето засѣданіе.

Пристъпваме къмъ третия въпросъ отъ точка втора на дневния редъ: второ четене на законопроекта за свѣрхсмѣтенъ кредитъ къмъ бюджета за 1914 г. отъ 1.200.000 л. помощъ на бѣжанцитѣ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Искамъ думата, г. прѣседателю.

Прѣседателътъ: Има думата г. министъръ-прѣседателъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ съжалявамъ, че въ миналото засѣданіе не се случихъ тукъ, та не можахъ да чуя всичко, каквото се е разисквало по този кредитъ.

А. Стамболийски: И за изгнаницитѣ отъ Мала-Азия.

Министър-председател д-ръ В. Радославов: Г-да! Изгнаница, може-би, има сега, но въпросът е за бѣжанцитѣ, и кредититѣ бѣха за тѣхъ.

Въ XV-то обикновено Народно събрание азъ прѣдложихъ да ни се даде една сума за поддържане на многото хиляди нещастници бѣжанци, които се гласува. Какъ е постѣпвано по издрѣжката на бѣжанцитѣ дотогава, азъ не знаехъ. Обаче г. Теодоровъ заяви, че тия суми се отпускатъ, не да се раздаватъ на бѣжанцитѣ въ пари за поддържка, ами да имъ се дава чрѣзъ тѣзи суми помощъ въ натура, т. е., да се купува брашно, хлѣбъ, и т. н. Впоследствие се гласуваха отъ Министерския съвѣтъ още такива кредити — на два или на три пѣти, не помня положително. Сумата стана доста голѣма, но и нуждитѣ ставаха сѣ по-голѣми и по-належащи. Ние на много мѣста не можахме да удовлетвориимъ исканията на бѣжанцитѣ, защото тѣ не се задоволяваха само съ подаване на брашно, на сухари и на хлѣбъ, ами искаха да имъ се даватъ и малко пари, за да могатъ да си купуватъ и нѣщо за ядене — като месо и т. н. Благодарение на волнитѣ пожертвувания, на приврѣмненитѣ комитети, които се създадоха на много мѣста, тия бѣжанци бѣха удовлетворени и въ туй отношение донѣкъ. Разбира се, задоволство не можеше да се чака отъ тѣхъ, защото тѣ сж недоволни отъ самото си положение: да си оставятъ къщитѣ, огнищата, имота, състоянието, всичко, и да дойдатъ тукъ по неволя, разбира се, отъ нашитѣ нѣколко оки брашно тѣ никога нѣма да бждатъ благодарни. И ние не искаме особена благодарностъ, но ние направихме това, което можеше да направимъ българската държава при многото други разходи, които имаше прѣзъ войната и подиръ нея. А за надзоръ по разходване на кредита се избра комитетъ, въ съгласие съ народното прѣдставителство, въ който влизаха народни прѣдставители, подъ прѣдседателството на така нареченъ „правителственъ комисаръ“. Всички искания, които идваха въ министерството, се отправяха нему, и той се грижеше по-нататѣкъ. Състави се единъ приврѣмненъ правилникъ, по който да може да се раздава брашното, хлѣбътъ и т. н. на нещастнитѣ нуждающи се бѣжанци. Азъ мисля, че ние извършихме едно голѣмо дѣло, защото сж малко суми, направихме много работи. Имало е врѣме, когато сж били гласувани фондове, като македонски, които не сж отивали по прѣдначачението си. Въ тоя случай благодарение на мѣрката, която бѣше взета отъ правителството, помощитѣ отидоха по назначението си. Ако има нѣщо изядено, то ще бжде отъ прѣдседателитѣ на бѣжанцитѣ, защото бѣжанцитѣ си съставиха особени комитети, подъ прѣдседателството на първенци или свещеници, които получаваха помощта, и я раздаваха. Въ подобни случаи точна смѣтка не може да се държи. Похарчени сж, напр., 1800 хлѣба, 200 хлѣба, може-би, сж останали, или нѣкой изялъ два хлѣба, вмѣсто единъ — това сж дребни работи. Може да се похвалимъ, че тукъ ние се отличихме, защото нѣма злоупотребления, поне нѣма констатирани такива да сж направени отъ нѣкои членове на комиситѣ. Много слухове има, много подозрѣния има, но трѣбва да бждемъ справедливи и да не прѣдрѣшаваме въпроситѣ. Комиситѣ сж съставени отъ нѣколко души, които се контролиратъ помежду си и не могатъ да злоупотрѣбляватъ отъ чувалитѣ, отъ брашното и отъ сухаритѣ. Околийскитѣ началници, финансовитѣ началници, мировитѣ сѣдии и други чиновници, които влизаха въ тия комисии, се контролираха помежду си. Нѣмаше особена нужда да се контролиратъ комиситѣ, защото работата имъ бѣше много проста: да дадатъ брашно и хлѣбъ на извѣстни хора, които сж прѣдъ очитѣ имъ и които сами ще протестиратъ и ще възстанатъ, ако нѣкой изяде тѣхното право.

Сега се иска този кредитъ, който не е голѣмъ, защото нуждата бѣ много по-голѣма: тѣзи пари

нѣма да се злоупотрѣбятъ. Отъ тѣхъ една частъ е изхарчена, защото има да се плаща тукъ-тамъ за брашно и за сухари, а другата частъ ще допълни нуждата на ония сирачета и немощни, които отъ 1 априлий останаха пакъ въ тежестъ на държавата — защото отъ 1 априлий по единъ височайши указъ, издаденъ по искането на г. министра на финанситѣ, помощитѣ се спиратъ. Азъ разрѣшихъ на моя отговорностъ да се раздаватъ помощи за празницитѣ, т. е. до 10 априлий, още на ония, които иматъ нужда. Здравитѣ, които могатъ да работятъ, за тѣхъ вече законътъ не ни задѣлжава да харчимъ по-нататѣкъ.

А. Стамболийски: Какво е, г. министре, по настоящемъ количеството на бѣжанцитѣ?

Министър-председател д-ръ В. Радославов: Невъзможно е да се опрѣдѣли точно, но приблизително ще ви кажа. — Недѣйте подозира, че отъ тѣзи суми, които се гласуватъ тукъ, ще може да се злоупотрѣби нѣщо. То е една милостиня, и азъ не виждамъ, кой ще посегне да злоупотрѣби отъ тѣзи пари, които сж прѣдначачени за поддържането на сирачетата?

А. Коновъ: Сѣ се намиратъ нѣкои.

Министър-председател д-ръ В. Радославов: Може, и наказателниятъ законъ прѣдвижда и тѣзи случаи; но като правило, не може да се допусне. Сега-засега съществува тукъ една централна комисия съставена отъ висши чиновници, почти отъ всички министерства по единъ, която засѣдава, подъ прѣдседателството на администратора отъ Земледѣлската банка, г. Калчевъ, въ Министерството на земледѣлството. Всички оплаквания, всички нужди, всички искания, които дохождатъ до разнитѣ министерства, се отправятъ до прѣдседателя и той се разпорежда, заедно съ другитѣ, така наречени мѣстни комисии — подкомисии, въ които сега-засега влизатъ мѣстни чиновници и много малко назначени отъ правителството частни лица. Тѣзи мѣстни комисии се намиратъ: въ Ксанти, въ Гюмюрджина, въ Деде-Агачъ, въ Струмица, въ малкитѣ градове, като Василко, Малко-Търново и пр. Сега комиситѣ сж за настаняване на бѣжанцитѣ, за колонизирането; тѣ работятъ въ новитѣ земи доста удовлетворително. Кѣмъ тѣзи шестъ мѣстни комисии има още 15 други подкомисии, които се сношаватъ за всичко съ централната комисия въ София. Тази комисия дохожда до насъ само тогава, когато се касае за нѣкой важенъ въпросъ, за нѣкой споръ по мѣстата, по имотитѣ и помощитѣ, които се раздаватъ на бѣжанцитѣ. Разбира се, грижата за поддържането по-нататѣкъ на ония сирачета и немощни пакъ е останала върху правителството, което само има отговорностъ прѣдъ Народното събрание за това, че търси кредити и иска вашето рѣшение. По-нататѣкъ всичко си отива по надлежния редъ до счетоводството: счетоводителитѣ сж, които контролиратъ, като събиратъ отъ комиситѣ разпискитѣ, съ които се постѣпва тѣй, както прѣдписва законътъ за отчетността по бюджета. Какви ще бждатъ тѣзи тѣхни смѣтки, то е работа по-нататѣкъ на Върховната смѣтна палата. Най-послѣ, ще можемъ да дадемъ окончателенъ рапортъ до Народното събрание, за да се види, какво е извършено; но то ще бжде кѣмъ края на работата.

Но нека кажа на Народното събрание по кой начинъ работятъ тѣзи комисии за прѣхраната и за настаняването на бѣжанцитѣ. Сѣмейства отъ едно село се сгрупирватъ по възможностъ пакъ въ едно село; това е прието като правило, което е много добро, защото не искатъ да се раздѣлятъ. Взиматъ се подъ внимание климатическитѣ и стопански условия. Напр., дошлитѣ отъ Мала-Азия, отъ Пандърма, не можемъ да туримъ въ Балкана, кѣмъ Кърджали, а по-

край морето; тѣ сѣ вече настанени покрай Бѣло-море. Тѣ идатъ сѣ своитѣ богатства; не сѣ като другитѣ бѣжанци, които сѣ избѣгали въ врѣме на войната. Тѣй шото, настаняването имѣ се състои само въ даването на мѣста. И комисинтѣ се грижатъ да дадатъ на всички бѣжанци мѣста, които отговарятъ на тѣхнитѣ пужди; бѣжанци отъ села, дѣто земледѣлното е прѣобладающе, се настаняватъ въ земледѣлски села, дѣто зърненото производство прѣобладава. Гледа се, какви сѣ били селата. Бѣжанци отъ лозарски мѣстности се настаняватъ въ лозарски села и градове, а отъ бубарски мѣстности — въ бубарски села; тѣзи, които сѣ произвождали тютюнъ — въ тютюнопроизводителнитѣ райони. Това е втората точка отъ програмата на комисията. Планинцитѣ се настаняватъ въ планински села; занаятчи, търговци и пр. се заселватъ въ градове. И мога да ви кажа, че въ Деде-Агачъ има вече хиляди сѣмейства, дошли отъ разни градове на Македония, нѣкои отъ които сѣ се заловили сѣ търговия; градътъ започва да изглежда на чисто български. За заселване се опрѣдѣлятъ държавни и общински земи и останалитѣ безстопански земища и жилища въ села и градове. Гледа се, шото гражданитѣ да бждатъ въ градове, а селянитѣ — въ села. Има и изключения — има нѣкои граждани, които сѣ отишли въ села, а нѣкои селяни сѣ останали въ градоветѣ; това сѣ такива селяни, които сѣ много теглили и мислятъ, че градътъ е по-запасонъ и безопасенъ за тѣхъ, отколкото селото. Всички сѣ се заловили за работа. Пространството, което се дава на едно сѣмейство за селище и за използване, е твърдѣ различно и е въ зависимостъ отъ мѣстнитѣ, главно стопанскитѣ условия. Отъ всѣки културенъ видъ — нива, ливада, лозя, градини и пр. — се дава на всѣко сѣмейство най-много по толкова, колкото се е падало по-рано на едно стопанство отъ срѣдна величина. Тамъ, дѣто има недостатѣкъ отъ земя, това количество се намалява. Въ едно разорено село се турятъ толкова стопанства, колкото сѣ били и по-рано, въ много села, обаче, тѣхното число се увеличило, защото има и кави помежду имѣ. Отиватъ нѣкои настаняватъ се по-добрѣ, дохаждатъ тѣхнитѣ съсѣди отъ друго село, виждатъ, че земята е по-хубава, искатъ и тѣ да останатъ; тѣй шото, случватъ се стѣлкновения, обаче, сѣ намѣсата на правителството се изглаждатъ твърдѣ скоро, като се настаняватъ всички, дѣто е възможно. На нѣкои се даватъ и материяли да си изградятъ къщи.

Ще ви кажа, г. г. народни прѣдставители, че по частна инициатива се създаватъ комитети, даже отъ наши професори, журналисти и народни прѣдставители, които даватъ единъ планъ за колонизиране; но тѣ даватъ не само планъ за колонизиране на бѣжанцитѣ и новитѣ гости, а въобще какъ да се колонизира цѣлото отечество. Тя е една работа доста голѣма, доста сериозна и сѣ врѣме би могла да се проучи. И както прѣдлагатъ тѣ, трѣбва да се създаде специално учрѣждение при нѣкое министерство, което да има въ бждѣще прѣдъ видъ по-доброто нареждане на нашето население, а не както сега е разхвърлено. Въ начало искаха да отпуснемъ 2—3 милиона лева; азъ погледнахъ на тази работа малко скептически, защото виждахъ, че парата може да развали цѣлѣта. Сега, отскоро се яви другъ единъ комитетъ пакъ отъ сериозни лица, които не споменатъ за пари, по естествено е, че като се нареди едно специално учрѣждение при Министерството на земледѣлното, както искатъ тѣ, или при Министерството на вътрѣшнитѣ работи, за това учрѣждение сѣ ще трѣбва единъ кредитъ, но то ще остане за въ послѣдствие.

Сега да кажа нѣщо за числото на бѣжанцитѣ. Споредъ даннитѣ, които имамъ, засега въ България има около 150 хиляди души бѣжанци.

А. Буровъ: Настанени?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: 10 хиляди повече, 10 хиляди по-малко, но около 150 хиляди души сѣ. Нѣкои отъ бѣжанцитѣ сѣ се настанили сами, безъ комисинтѣ, защото не имѣ се иска да слушатъ разпорѣжданията на комисинтѣ. Избрали сѣ си нѣкои села и ние не ги закачаме. Азъ ги оставамъ така, при всичко че има много прѣчки, понеже мѣстнитѣ жители не ги щатъ, защото се боятъ, че ще имѣ взематъ земята. Трѣбва да признаемъ, че мѣстнитѣ жители имѣ завиждатъ или се боятъ отъ тѣхъ, да не би въ бждѣще да имѣ заграбятъ земитѣ, та не ги носрѣщатъ твърдѣ гостопривно. Имаше оплаквания, че ги изпѣднили въ нѣкои села отъ училищата, когато имаше голѣмъ студъ и мразъ, и ние трѣбваше да се намѣсимъ и да вземемъ мѣрки, за да имѣ запазимъ живота. Тѣ сѣ изключения. Числеността на бѣжанцитѣ въ България къмъ края на 1913 г. е: въ Малко-Търново — 5.100, въ Радомиръ — 147, въ Кюстендилъ — 370, въ Василко — 4.000, въ Айтосъ — 2.250, въ Чирпанъ — 970, въ Даръ-Дере — 636, въ Бургасъ — 5.708, въ Бургаския окръгъ сега сѣ 43.000 души и тамъ би трѣбвало да останатъ, защото е единъ отъ най-малко населенитѣ окръзи. Тия хора трѣбва да ги задържимъ тамъ, мѣстната комисия трѣбва да се погрижи, колкото е възможно по-добрѣ да ги настани, при всичко че нѣкои отъ тѣхъ сами сѣ се настанили. Въ Казанлъкъ — 515, Мрътвица, Плевенско — 361, Плевенъ — 480 — тѣ сѣ прѣмѣстени отъ Варна. Понеже въ Варна и въ Русе бѣха стѣбрани много, по мое нареждане се прѣмѣстиха нѣкои въ вътрѣшността, за да не бжде тежестта само на нѣкои мѣста. Знаете, че въ Варна аквариумътъ, който не бѣше доизкаранъ, е още пълненъ сѣ бѣжанци. Когато ходихъ прѣди нѣколко мѣсеца тамъ, видѣхъ, че нѣмаха постилки и рогозки, а повечето спѣха на цимента; пѣлни бѣха всички конюшни въ манастира Св. Константинъ. Благодарение на външни помощи, благодарение на Нейно Величество Царицата, тѣзи нещастници можеха да се поддържатъ нѣколко мѣсеца. Въ Провадия — 800, Варна — 4.649, Шуменъ — 100, Търново-Сейменъ — 1.362, Пловдивъ — 4.321, Станимака — 1.194, Пещера — 2.884, Ески-Джумая — 311, Османъ-Пазаръ — 170, Попово — 303, Бургаска околия — 5.000 — това сѣ сѣмейства. Тѣ сѣ нетъ по петъ — 25.000, но азъ имамъ точна смѣтка отъ окръжния управителъ, че сега тамъ сѣ 43.000 души. Петричко — 5.150, Стара-Загора — 4.500, Луковитско — 34, София — 9.180. Въ София не може да се опрѣдѣли колко сѣ; едни излизатъ, други идватъ. Нѣкои отъ училищата сѣ още пѣлни, благодарение, че тукъ по-лесно може да се прѣхранватъ. При всичкитѣ покани на комисията да ги настани, тѣ стоятъ тука и сѣ насилствени мѣрки не можемъ да ги наджимъ. Неврокопско — 6.676, Русе — 1.200, Самоковъ — 1.392; тамъ бѣха много, но една частъ слѣзхоа вече. Въ Ямболъ — 4.900, Горна-Джумая — 156, Свиленъ-градъ — 2.758, Карнобатъ — 1.168, Гюмюрджина — 3.483, Мелнишко — 4.620, Сливенъ — 2.485, Перущица — 85, Анхило — 1.498, Нова-Загора — 1.600, Софлу околията — 7.000, Мехомия — 17, Пазарджикъ — 2.500, Дупница — 153, Панагюрище — 40, Каваклий — 2.500, Къзълагачъ — 10.200, Харманлий — 650, Струмица — 5.045 всичко 120.900 — казахъ, че точно е мѣчно още да се говори за бѣжанцитѣ, защото тѣ не стоятъ на едно мѣсто, движатъ се постоянно. Но, както ви казахъ по-напрѣдъ, около 150.000 души сѣ сега въ България.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателътъ г. д-ръ С. Иванчовъ)

Имаше даже едно питане къмъ мене, направено отъ г. Такева, че въ нѣкои мѣста не сѣ ги били приемили, особено въ нова България. Това е прѣувеличено. Нѣма мѣста, дѣто да не ги приематъ, защото, както ви казахъ и по-напрѣдъ, не ги поставяме на

такива мѣста, дѣто да възбуждатъ недоволство и протести. Имаше нѣколко оплаквания отъ нѣкои турски села, . . .

Т. Ноевъ: Отъ Варненско.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: . . . но то бѣше по недоразумѣние; тѣ сѣ мислили, че сме ги пратили да живѣятъ въ тѣхнитѣ кѣщи. Разбира се, нѣмахме право да направимъ това, особено въ мохамеданскитѣ кѣщи, кѣдѣто знаете какъвъ е животътъ. Даже не ги турихме и въ християнскитѣ кѣщи, а гледаме да ги настанимъ тамъ, дѣто има възможностъ и само тамъ, дѣто има празни кѣщи и мѣста. Нѣкои селяни бѣха влѣзвали врѣменно въ тѣи нареденитѣ „селски одаи“ по турскитѣ села. Вѣроятно, това е дало поводъ нѣкъдѣ да се мисли, че ще бѣдатъ настанени изъ кѣщи. Това бѣше за единъ донѣ, докогато имъ се намѣратъ мѣста; сега се намѣриха мѣста и сѣ настанени. Тѣй щото, не е вѣрно това, че бѣжанцитѣ сѣ били оставени на произволъ и че ние не сме се грижили за тѣхъ. И по-напрѣдъ ви казахъ, че не можемъ да изискваме отъ тѣхъ да бѣдатъ благодарни и признателни, защото и азъ да бѣхъ на тѣхно мѣсто, макаръ да ме поддържатъ, нѣма да бѣда признателенъ и благодаренъ. Ние не можемъ да имъ повърнемъ спокойствието, толкозъ повече, че повечето отъ тѣхъ сѣ хора, които чувствуватъ какво е станало и разбиратъ положението много добръ. Тѣ знаятъ това, което е дѣйствителностъ и знаятъ, че това е станало вслѣдствие едно нещастие, което е постигнало не само тѣхъ, но цѣла България.

Толкозъ мога да ви кажа за сега за бѣжанцитѣ.

Вихъ молилъ мнозина, които мислятъ, че съ това дѣло не се занимава правителството, да не вѣрватъ, защото правителството и да искаше повече отъ това, не можеше да направи.

Едно само, за съжаление, трѣбва да спомена. На послѣдъкъ се забѣлѣзва да принждатъ нѣкои наши сънародници отъ мѣста, отдѣто не трѣбваше да дойдатъ.

Н. Цановъ: Отъ Мала-Азия.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Отъ Мала-Азия стана съ наше съгласие и по тѣхно искане. Тѣ бѣха дали едно заявление и искаха да дойдатъ въ България. Вѣроятно това заявление ще сѣ дали по-напрѣдъ, още при първата война, но повториха го и въ наше врѣме и казаха съображенията. Азъ намѣрихъ, че тѣхнитѣ съображения сѣ много основателни, щото тѣзи българи да не останатъ при едно положение изолирано и при съвѣтъмъ други обстоятелства. Позволихъ имъ да си избератъ сами. Слѣдъ като си продадоха имотитѣ на много добра цѣна на мѣстнитѣ инородни граждани, тѣ се прѣселиха у насъ. Не имъ се допусна само да прѣнесатъ добитѣка си, защото докторитѣ ветеринарни не позволяваха и международнитѣ конвенции забраняватъ.

Не трѣбва да упрекаваме комиснитѣ. Азъ чухъ, че г. Георговъ обвинявалъ нѣкой околийски началникъ, че билъ злоупотребилъ. Азъ не знамъ, не мога да гарантирамъ за никого, защото прѣстъпления се вършатъ, ставатъ. Но той не е билъ самъ въ комисията; тѣ сѣ били нѣколко чиновници; имало е и външенъ контролъ. Г. Кипровъ постоянно ходѣше да надзирава всички комисии. Той бѣше единствениятъ, който се грижеше въ туй отношение. Така щото и въ туй отношение можеше да се забѣлѣжи дали единъ околийски началникъ ще направи злоупотребления или не. Имаше оплакване и противъ другъ околийски началникъ; самъ наредихъ анкета. Може да се е случвало това, но въ такъвъ малъкъ размѣръ, щото не може да се обвини правителството, че е търпѣло кражбитѣ и злоупотребленията.

Мисля, че съ това се доста обяснява въпросътъ за бѣжанцитѣ, който бѣше тъменъ за мнозина. По тая причина въ нѣкои вѣстници се пишеха невѣрни пѣща, и увличаха обществото безполезно за дѣлото; отъ туй се дирѣше причини на упрекъ на правителството, което въ този случай и всѣкога е изпълнявало само своя длѣгъ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсниятъ центъръ)

Секретаръ д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за свѣрхемѣтенъ кредитъ къмъ бюджета за 1914 г. на сума 1.200.000 л. за помощъ на бѣжанцитѣ.“

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Които сѣ за прочетеното заглавие тѣй, както сега го прочете г. секретарѣтъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Секретаръ д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве свѣрхемѣтенъ кредитъ на сума 1.200.000 л., който да се употреби за наплащане наемитѣ на зданията, наети отъ Софийската община за училищни помѣщения, но заети отъ бѣжанцитѣ — съгласно сключенитѣ отъ общината договори съ собственицитѣ на зданията; за прѣвозъ на бѣжанцитѣ и въобще за всички разходи, които допълнително биха се направили прѣвъ течението на тая година за издрѣжка на бѣжанцитѣ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Г. Илия Георговъ има думата.

И. Георговъ: Г. г. народни прѣдставители! Всички народни прѣдставители и всички парламентарни групи, както видѣхте, сѣ готови да гласуватъ всѣки кредитъ, който би билъ нуженъ за поддрѣжката и настаняването на бѣжанцитѣ, които събитията сѣ накарали да търсятъ гостоприемство въ свободна България. Не е тамъ въпросътъ. Въпросътъ е, какъ се употребяватъ тѣзи срѣдства, и азъ бѣхъ, който изтъкнахъ единъ фактъ, който ми бѣше съобщенъ. Г. министъръ-президентѣтъ и министъръ на вътрѣшнитѣ работи сега даде извѣстни обяснения, но сѣ пакъ азъ съмъ длѣженъ да повторя тукъ, въ присѣдствието на г. министъръ-президента, че единъ околийски началникъ въ Горна-Джумая е купилъ брашно, . . .

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Стана ревизия.

И. Георговъ: . . . като членъ отъ една комисия и е искалъ да прѣдстави смѣтка, че го е купилъ съ много по-висока цѣна, отколкото въ сжщностъ е била, и че този околийски началникъ е поискалъ да се оформи това негово злоупотребление отъ кметството; кметството е отказало, вслѣдствие на това надлежниятъ околийски началникъ е ходатайствувалъ да се разтури това кметство, което и станало. Сега, г. министърѣтъ казва, че може да сѣ ставали нѣкои работи, но че вслѣдъ мѣрки да не се повтѣря това. Азъ вземамъ актъ отъ туй.

Искамъ да направя още една бѣлѣжка по въпроса за настаняването на бѣжанцитѣ, особено въ повитѣ земи, дѣто има свободна земя. Желателно би било, щото при настаняването имъ да влизатъ въ комиснитѣ и агрономи, . . .

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Влизатъ.

Г. п. Анастасовъ: Въ комиснитѣ има агрономи.

И. Георговъ: . . . за да може да се даватъ на бѣжанците сгруппирани земи, та да се разрѣши и въпросътъ за комасацията още сега въ новитѣ за-селища.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Въ тѣзи комисии влизатъ: мѣстнитѣ околийски на-чальници, финансовитѣ начальници, началницѣ на Земледѣлската банка, кметовѣтѣ, агрономитѣ, дър-жавнитѣ инспектори и мировитѣ съдѣи.

И. Георговъ: Но да-ли се взематъ мѣрки да имъ се даватъ сгруппирани земи, за да не стане нужда този въпросъ наново да се разрѣшава въ новитѣ земи, които сега се организиратъ?

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Понеже нѣкой не иска думата по чл. 1, тѣй както бѣше прочетенъ отъ г. секретаря, ще го туря на гласуване. И моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж за тази редакция, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„Чл. 2. Разходитѣ по тоя свѣрхсмѣтенъ кредитъ да се покрятъ отъ срѣдствата, които ще се опрѣдѣлятъ за покриване разходитѣ на извънредния бю-джетъ за 1914 г., и да се отнесатъ къмъ сжщия бюджетъ.“

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Андрѣй Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣд-ставители! Трети законопроектъ имаме по Мини-стерството на финанситѣ. Вие сте забѣлѣзали досега, че и третѣ законопроекта бѣха такива, че не отго-варяха нито на постановленията на нашата консти-туция, нито на постановленията на закона за отчет-ността по бюджета. Тѣ внасятъ такова безредие въ това управление, че тѣзи, които сж го познавали отъ по-рано, се удивляватъ, докѣдѣ е могло да стигне прѣвратното разбиране на най-обикновенитѣ нѣща. Азъ ще се огранича строго върху чл. 2 на прѣдло-жения законопроектъ и ще го свѣржа съ всички ония кредити за сжщата цѣль, които сж вотираны отъ по-рано или които сж разрѣшени съ указы и които от-послѣ ще дойдатъ тукъ като законопроекти да ги одобримъ. Какво азъ пледирамъ? Азъ пледирамъ да има редъ въ управлението, пледирамъ да се знае не само кое за какво отива, но да се знае кое отдѣ ще се вземе.

На прѣдмета. Самиятъ законъ гласи: „Законъ за свѣрхсмѣтенъ кредитъ“, а свѣрхсмѣтнитѣ кредити по чл. 27 отъ закона за отчетността по бюджета, могатъ да бждатъ обикновени свѣрхсмѣтни кредити и, които се покриватъ отъ единъ милионъ лева, опрѣ-дѣленъ въ чл. 126 отъ конституцията, който пакъ се отнася къмъ редовния бюджетъ, могатъ да бждатъ и извънредни свѣрхсмѣтни кредити, когато сж за из-вънредни нужди и се покриватъ, както гласи чл. 34, отъ извънредни бюджетни държавни приходи или заеми. И наистина, споредъ заглавието, за което и азъ вотирахъ, кредитътъ, който се иска, както по своята форма, така и по своята сжщность е обикно-вентъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ. Че това е така, за дока-зателство ми служи указътъ на г. министра Тончевъ, съ който иска 300.000 л., които да се взематъ отъ кре-дита единъ милионъ лева, по чл. 126 отъ конститу-цията, значи отъ редовния бюджетъ. За доказател-ство ми служи още цѣлиятъ кредитъ отъ 1.150.000 л., свѣрхъ тѣзи 300.000 л., който кредитъ се раздѣли на кредитъ отъ 100.000 л., вотиранъ отъ XV-то обик-новено Народно събрание и взетъ срѣщу приходитѣ отъ редовния бюджетъ и т. н. Всичкитѣ тѣзи кре-

дити, на брой четири, които вѣзлизатъ на общата сума 1.450.000 л., сж кредити отнесенни къмъ респек-тивнитѣ редовни бюджети на 1913 г. и 1914 г. Сега, за сжщата цѣль, за цѣль консомативна, съ цѣль да се изразходва за бѣжанцитѣ се иска кредитъ, пра-вильно озаглавенъ „свѣрхсмѣтенъ“, по въ чл. 2 се казва: (Чете) „Разходитѣ по тоя свѣрхсмѣтенъ кре-дитъ“ — не извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ — „да се покрятъ отъ срѣдствата, които ще се опрѣ-дѣлятъ за покриване разходитѣ на извънредния бю-джетъ за 1914 г.“ Прѣди всичко, азъ бихъ желалъ да знаа, кой извънреденъ бюджетъ има прѣдъ видъ г. министърътъ на финанситѣ? Ние имаме само единъ извънреденъ бюджетъ за постройка на желѣзници, за които се сключватъ заеми съ опрѣдѣлената цѣль да бждатъ употребени въ продуктивно дѣло, въ про-дуктивентъ разходъ. Ние, поради войната, безспорно имаме и другъ видъ извънредни кредити. Г. Теодоръ Теодоровъ въ качеството си министъръ на финан-ситѣ правилно е внесълъ законъ за извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди. Този извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. е послѣдванъ отъ редъ други кредити съ сжщата редакция, съ сжщото прѣдназначение — за военни нужди и достигатъ всички до 300 ми-лиона лева. Прѣдопрѣдѣлено е, че всички тѣзи кре-дити ще се покрятъ съ срѣдства, било отъ съкро-внищия резервенъ фондъ, било отъ произведеніето на заеми срѣщу съкровищни бонове и пр. Това е право. Азъ разбирамъ много добръ, че всички разо-ходи станали за войната, гласували по този начинъ, ще съставляватъ извънредни разходи, за които ще трѣбва да намѣримъ и извънредни приходи. Навѣрно, ще се опрѣдѣли въ бюджета, че ще минатъ като до-пълнение къмъ редовния бюджетъ съ названието „извънредни приходи и извънредни разходи“. Не-допустимо е да се прѣдположи, че въ тѣзи извън-редни разходи срѣщу заеми, ние ще трѣбва да вмѣ-немъ и този разходъ, който въ по-прѣдидишнитѣ си части, както казахъ, влиза въ обикновения редовенъ бюджетъ. Защо? Защото войната прѣстана и всички кредити, отпускани за военни нужди, автоматически трѣбва да прѣстанатъ въ деня на демобилизацията. Този въпросъ за мене е много сжщественъ, защото тѣзи сж именно въпроситѣ, които ще оправятъ фи-насовото положение на България или ще го забър-катъ, а днесъ повечко отъ всѣки другъ пжтъ трѣбва да се има въ внимание да се нази редътъ, да се пазятъ законитѣ, които закони, когато се гласуватъ тукъ, иматъ се прѣдъ видъ общитѣ интереси, и без-спорно има нѣкакъвъ разумъ въ тѣхъ.

Ето защо, при това ясно положение, азъ моли народното прѣдставителство, моля и г. министра на финанситѣ, да се съгласи, щото чл. 2 да се редак-тира тѣй, както е сжщностьта на кредита, както из-искватъ частитѣ, които го прѣдпшествуватъ, както изисква редътъ, както налага законътъ за отчет-ността по бюджета, както здравитѣ смисълъ най-послѣ трѣбва да ни наложи и особено интересътъ, да знаатъ всички, че въ България има редъ въ финан-совото управление. Защото не намъ, г. г. народни прѣдставители, а на г. министра на финанситѣ ще сж нужни тѣзи обяснения за добрия редъ на финан-совото управление на България, за да ги дава тамъ, дѣто ще трѣбва да се култивира кредитътъ на Бълга-рия. Ето защо, азъ моля, прѣдъ видъ на всичко казано отъ мене, чл. 2 да се редактира тѣй, както е прилично, а именно: разходитѣ по този свѣрхсмѣ-тенъ кредитъ да се покрятъ отъ срѣдствата на ре-довния бюджетъ за 1914 г. — както сж всички по-раншни кредити по тази частъ.

Прѣди да слѣза, г-да, отъ трибуната, не мога да не изкажа моето съжаление, дѣто онзи денъ се во-тира спѣшность на този законопроектъ, и не се до-пусна да отиде въ комисията, дѣто можеха да се

изгледатъ тия нѣща, какъдѣто, може-би, и други работи щѣха да се поправятъ, и това говорене да бѣде излишно. Азъ пакъ обръщамъ вниманието на г. министра на финанситѣ, че той има по-голяма смѣтка отъ всички насъ, всички кредитни въпроси да отиватъ въ бюджетарната комисия. Не той трѣбва да иска спѣшностъ за тѣхъ, да минаватъ кутурица, а той трѣбва да иска да отидатъ въ бюджетарната комисия, за да се редактиратъ, както е прилично и да се оформи всичко онова, което се изисква отъ законитѣ на страната и отъ самия редъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Г. Ляпчевъ! Дайте на прѣдседателството писмено поправката, която искате да стане въ чл. 2, за да може да я има прѣдъ видъ при гласуването.

Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Недѣлчо Георгиевъ.

Н. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Поне тукъ, по този законопроектъ, всички видѣхте, че и отлѣво и отдѣсно нѣма противно мнѣние. Всички сж съгласни, че сумата трѣбва да се отпусне. Имайте случай да видите въ миналото заседание, че никой не бѣше противъ нея. Даже всички сме съгласни, че сумата е малка. Сега, при второто четене, никой не каза нищо противъ заглавието на законопроекта, защото споредъ закона за отчетността по бюджета, то е много право. Но азъ не знамъ, защо г. министрътъ на финанситѣ е редактиралъ чл. 2 така, че да противорѣчи на самото заглавие на законопроекта. Ако ние оставимъ чл. 2 тъй, както е сега, ние трѣбва да поправимъ самото заглавие на законопроекта, за да бѣде въ хармония съ чл. 2, но тъй като приехме вече заглавието, трѣбва да поправимъ чл. 2 тъй, както прѣдложи г. Ляпчевъ: Насъ ни се казва, че разходитѣ по този свѣрхсмѣтенъ кредитъ ще се покриватъ отъ приходитѣ, които ще се намѣрятъ за покриване извънредния бюджетъ за 1914 г. Кои сж тѣзи приходи? Да-ли приходитѣ, които оставатъ отъ 50-милионния свѣрхсмѣтенъ кредитъ, който бѣ отпуснатъ въ врѣме на войната и който, споредъ насъ и споредъ всички, ще трѣбва да прѣстане още слѣдъ демобилизацията, или пъкъ отъ нѣкакъвъ новъ заемъ. Ние не разбираме извънредни приходи, освѣтъ новъ заемъ. Откъдѣ другадѣ ще ги вземемъ? И ако бѣде тъй, защо да не излѣземъ открито? Като-челни ни е страхъ отъ българския народъ, отъ българския данъкоплатецъ, да кажемъ открито отдѣ ще вземемъ тѣзи суми. Или ако не излизаме открито да го кажемъ, изглежда, че тукъ идваме да правимъ политика съ този законопроектъ. Утрѣ, може-би, ще излѣзе правителството и неговитѣ хора да кажатъ, че когато ние дойдохме на властъ, въ такова критическо положение, при такива голѣми разходи, едвѣмъ съ извѣстна сума сме увеличили бюджета на страната, защото ние сме много добри въ финансово отношение. А когато ги запитате, защо сключихте толкова заеми, тѣ ще кажатъ: не, ние сключихме заеми, защото поддържахме бѣжанцитѣ. Криемъ се и отъ едната, и отъ другата страна. За гордостъ на българския парламентъ, поне тукъ не трѣбва да има срамъ, когато рѣшаваме въпроса да се даде помощъ на бѣжанцитѣ; но щомъ имъ даваме помощъ, за да не критикуваме или, дѣто е речено, по-просто, да не мѣрремъ за това, което даваме на тѣзи нещастници, нека бждемъ по-редовни, нека се съгласимъ да промѣнимъ чл. 2 въ смисълъ, че разходитѣ ще се покриватъ отъ редовния бюджетъ за 1914 г. А върху сумата никой не е ималъ и не вѣрвамъ да има нѣщо противъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. министрътъ на финанситѣ.

Министръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Да ви се изповѣдамъ: първоначалниятъ ми

проектъ бѣше редакцията, която прѣдлага г. Ляпчевъ, но, като видѣхъ, че бюджетътъ за 1914 г. се възкачи на една почтена цифра — 256 милиона лева — азъ счетохъ, че ще бѣде по-добрѣ, ако отнесемъ този разходъ къмъ извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ, за да намалимъ по този начинъ и безъ това вече уголѣмения редовенъ бюджетъ.

Недѣлчо Георгиевъ: Да вземемъ отъ прѣдния дисагъ и да туримъ въ задния.

Министръ Д. Тончевъ: Имахъ прѣдъ видъ още едно чисто практическо съображение. Ако се тури въ бюджета за 1914 г. една сума отъ 1.200.000 л., ще трѣбва въ една година само да се намѣри приходъ за този разходъ, за да се изплати, а за да го намѣримъ, ще трѣбва или да увеличимъ съществуващитѣ данъци, или да въведемъ новъ данъкъ въ размѣръ на 1.200.000 л.

Г. Данаиловъ: Или да направите съкращение.

Министръ Д. Тончевъ: Съкращение на-да-ли ще може да стане; а пъкъ тя е една сума, която ще трѣбва да се похарчи и да се намѣри непрѣмѣнно за тази година чрѣзъ единъ новъ данъкъ или чрѣзъ увеличение на съществуващитѣ; иначе, чрѣзъ системата, която азъ прѣдлагамъ, може да се разсрочи това изплащане на 50 години. Понеже и моята първоначална идея бѣше такава...

Недѣлчо Георгиевъ: Когато бѣхте въ опозиция.

Министръ Д. Тончевъ: ... и за да не мислите, че азъ го правя кой знае по какви съображения, съгласенъ съмъ да се приеме редакцията на г. Ляпчева; по този начинъ ще се прѣкрятъ дебатитѣ по-нататѣкъ. Но ще знаете, че цифрата на бюджета за 1914 г. ще бѣде увеличена съ тази сума.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Христо Гендовичъ.

Х. Гендовичъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ много пжти съмъ говорилъ отъ тази трибуна и сега ще кажа нѣколко думи. Съжалявамъ само, че излизатъ да говорятъ нѣкои лица само да си губимъ врѣмето, и то лица, които азъ не се надѣвахъ, че ще излѣзатъ да говорятъ, за да губимъ само врѣме.

Не щѣхъ да говоря, но сега ще говоря, понеже г. Ляпчевъ лансира една дума, като каза, че щомъ се свършила войната, свършвало се всичко. Това, г. Ляпчевъ, се иска именно вслѣдствие войната, и ние първи трѣбва да настояваме да се гласува не 1.200.000 л., но 3 милиона лева, а не да лансирате тукъ думи, че съ свършването на войната се свършвало всичко. Азъ ще ви кажа, че дѣйствително почитаемото правителство е искало твърдѣ малка сума — 1.200.000 л.; то трѣбваше да иска 3—4 милиона лева. Защо? Както азъ заобиколихъ новитѣ земи, така и г. Ляпчевъ ги заобиколи и той трѣбваше да направи едно патристическо заключение като македонецъ и да каже: малко искате тукъ, дайте 3 милиона лева.

А. Ботевъ: Заобиколихте новитѣ земи, когато трѣбваше да агитирате.

Х. Гендовичъ: Не когато ходихъ да агитирамъ. Азъ не желая да ме прѣсича никой.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Недѣйте прѣсича, г. Ботевъ.

Х. Гендовичъ: Слушайте, азъ ще ви отговоря. Вие да благодарите на добротата на г. Радославова, че

толкова бѣше добъръ, да допусне такива свободни избори, които не е допусналъ никой другъ.

Отъ лѣвицата и лѣвия центъръ: А-а-а!

Х. Гендовичъ: Ако бѣхъ азъ на мѣстото на г. Радославова, вие щѣхте да гледате отъ галерията много, нѣмаше да ви бѣде тукъ мѣстото и нѣмаше, безъ срамъ, да ми говорите глупости. (Възражения и тропане отъ лѣвия центъръ)

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: (Продължително звѣни) Моля, тишина, г-да.

Х. Гендовичъ: (Къмъ лѣвия центъръ) Азъ като васъ чираци имамъ.

Азъ видѣхъ хора да говорятъ по финансови въпроси, по които нѣматъ понятие, да говорятъ за медицина, безъ да знаятъ какво нѣщо е медицина. (Плъчка)

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Моля тишина, г-да!

Х. Гендовичъ: Но да дойдемъ, г-да, на въпроса. Жалко е, че правителството иска само 1.200.000 л., а не 3 милиона лева. Защото, г-да, когато отидохъ въ новитѣ земи, заобиколиха ме жени, дѣца безъ бащи и майки, голи и боси, плачатъ, раздадохме брашно на 120 жени. Не можахъ да направя нищо друго, освѣнъ да дамъ на всѣки по 10 л., както направихъ въ Гюмюрджина и въ Скеча — има свидѣтели за това. Слѣдователно, не сж настанени хората добръ. 1.200.000 л.! На кого по-напрѣдъ, на кой жбъ, на кое дѣте, на коя майка, на кои дѣца безъ бащи ще се раздадатъ? Разбирате ли? Слѣдователно, не трѣбва даже и да се говори по този въпросъ, но трѣбваше, безъ да се критикува законопроектътъ, да се приеме, както е внесенъ. Поправката нѣма голѣмо значение. Не било по вратъ, а по шия. (Общъ смѣхъ) Само да се направи една малка поправка! Можеше и безъ поправка да мине. Но, въ всѣки случай, и азъ приемамъ напълно поправката ви. Слѣдователно, не трѣбва да се впускаме да говоримъ извънредни работи, но трѣбва да се приеме законопроектътъ тъй, както е. Азъ само за туй излѣзохъ да ви говоря по лансираната отъ г. Ляпчева дума, която не му приличаше да каже, като македонецъ, като единъ добъръ човѣкъ, че „сѣ свършването на войната, свършвало се и всичко“. Ами че това е вслѣдствие на войната; ако нѣмаше война, нѣмаше да има и това. Но проклети да бѣдатъ онѣзи, които станаха причина за този погромъ! И ще дойде врѣме отъ тая трибуна да ви докажа, кои сж виновни за нещастieto на тѣзи жени и дѣца.

Отъ лѣвицата: Кои сж?

Х. Гендовичъ: Азъ ще ви кажа това тогава, когато му дойде редътъ и всѣкиго ще туря на мѣстото му. Човѣкътъ, който е работилъ 40 години за тая България, той ще ви докаже, кои сж виновни за това, но сега не е въпросътъ за това. Тогава азъ ще кажа много работи отъ тукъ.

Слѣдователно, азъ заключавамъ, като моля почитаемото Събрание да гласува едногласно за тѣзи 1.200.000 л., които сж даже малко. (Ржонитѣскане отъ дѣсния центъръ)

Н. Харлаковъ: Съгласете се половината отъ комисионата да мине къмъ този параграфъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Пристъпваме къмъ гласуването на чл. 2 отъ законопроекта

за свърхемѣтенъ кредитъ къмъ бюджета за 1914 г. на сума 1.200.000 л. за помощъ на бѣжанцитѣ.

По този чл. 2 е постѣпила една поправка въ реакцията отъ г. Ляпчева, въ слѣдующия смисълъ: (Чете) „Чл. 2. Разходите по тоя свърхемѣтенъ кредитъ да се покриватъ отъ срѣдствата на редовния бюджетъ за 1914 г.“ Съ тази редакция и съ тази поправка и г. министърътъ на финансите се съгласява. Затуй ще туря по-напрѣдъ нея на гласуване. Моля тѣзи отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ чл. 2 съ поправената редакция отъ г. Ляпчева и възприета отъ г. министра на финансите, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се съ тази поправка.

Мняваме къмъ слѣдующия пунктъ отъ дневния редъ — разглеждане прѣдложението за приемане на държавна служба германския подданикъ Хайнрихъ Каспаръ, учителъ по нѣмски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ д-ръ Д. Димитровъ: (Чете)

„Прѣдложение

за приемане на държавна служба германския подданикъ Хайнрихъ Каспаръ, учителъ по нѣмски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“.

„Г. г. народни прѣдставители,

„Поради липсата на добръ подготвени учителни българи подданици, които, познавайки основно нѣмски езикъ, да могатъ добръ да го прѣподаватъ въ нашитѣ търговски гимназии, азъ ангажирахъ германския подданикъ Хайнрихъ Каспаръ за прѣподавателъ по този езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия, вслѣдствие на което и на основанне чл. 6 отъ закона за чиновницитѣ, моля почитаемото прѣдставителство да одобри и разрѣши за приемането на казания Хайнрихъ Каспаръ на държавна служба.

„Министъръ на търговията, промишлеността и труда: Ж. Бакаловъ.

„Р ѣ ш е н и е

за приемане на държавна служба при Свищовската държавна търговска гимназия, „Д. х. Василевъ“, германския подданикъ Хайнрихъ Каспаръ.

„Членъ единственъ. Разрѣшава се на министра на търговията, промишлеността и труда да приеме на държавна служба, за учителъ по нѣмски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“, германския подданикъ Хайнрихъ Каспаръ, за три години, и съ 3.600 л. годишна заплата.“

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Иванъ х. Ивановъ.

И. х. Ивановъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ, първо, ще си послужа съ една шегъ, може-би, и ще моля да има тишина, за да ме изслушате.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Елате на трибуната, защото не се чува.

И. х. Ивановъ: Вие виждате, че азъ съмъ землѣделецъ и на-да-ли ще мога да докарамъ наедно двата

края на това, което съмъ прѣдначерталъ да говоря, но вие сте по-умни и ще схванете, какво искамъ да кажа.

Прѣдъ видъ на това, че ние досега живѣемъ 35 години свободенъ животъ, ние знаемъ, че чужденци се приематъ на държавна служба у насъ, и виждаме сега, че г. министърътъ на търговията пакъ иска да държи чужденци на държавна служба въ България. Ако слѣдъ освобождението биха се внесли такива прѣдложения, би било оправдателно, защото нѣмахме такива младежи, които да сж ходили въ странство; обаче, слѣдъ 35-годишенъ свободенъ политически животъ не е оправдателно министърътъ да си служи съ такива прѣдложения и да иска да държи чужденци на държавна служба, защото самъ министърътъ признава въ своитѣ прѣдложения, че не може да каже, както можеше да каже прѣди 35 години, че абсолютно нѣмаме такива хора. Той казва: „при липса на такива личности, съ пълна подготовеност“ — значи, той признава, че има полу-подготвени. Тогава, тѣзи личности могатъ да изпълняватъ тѣзи служби. Защо, тогава, г. министърътъ не подири верѣдъ нашитѣ младежи, които сж се потрудили да ходятъ въ странство да учатъ, хора, които да изпълняватъ тия функции на държавата, и защо не иска да се прости съ тѣзи чужденци? Този въпросъ, г-да, е свързанъ тѣсно съ нашия чиновнишки въпросъ. Нека г. министърътъ потърси отъ тѣзи полуподготвени хора младежи, които, може-би, ги има въ изобилие у насъ, въ България, да назначи отъ тѣхъ и да се прости съ тѣзи чужденци.

Нашата земледѣлска група може да се солидаризира съ васъ и да иска да се стабилизира този чиновнишки въпросъ, защото има голѣмъ напливъ въ България отъ чиновници. Кой ги е създалъ? Безспорно, политическиятъ партия. Този напливъ разваля нашата политическа сфера; този напливъ отъ ученъ пролетариатъ разваля и нашитѣ държавни функции, защото азъ вѣрвамъ, че на министерскитѣ капии днесъ ще намѣрите по десетина кандидати за една ваканция, които да тревожатъ министритѣ и да искатъ служба. Защо, тогава, г. министърътъ не иска да назначи по-не на мѣстото на тѣзи чужденци нѣколко наши младежи и да намали до известна степенъ тоя пролетариатъ? Затуй ние канимъ г. министра да ни даде известни точни обяснения, защо за тѣзи мѣста, на които сж назначени чужденци, не подири хора отъ нашитѣ полуподготвени младежи, и да се прости съ чужденцитѣ. Г-да! Имайте прѣдъ видъ, че ние искаме да сжнимъ народната пара, защото за туй сме дошли тука. Г. министърътъ въ своето прѣдложение казва: „Ангажирахъ германския поданикъ Хайнрихъ Каспаръ, за да служи на България“. За да се ангажира единъ чужденецъ да служи на чужда държава, това е придружено съ грамадни разноси, а да се ангажира единъ български младежъ възможно е, отъ точка зрѣние на икономия, да се спести нѣщо. И съ назначението на нашитѣ младежи не се занимава парламентътъ, нѣма министърътъ да прави прѣдложения да ги приемемъ на служба, а той самъ ще ги назначи. И ние като разискваме нѣколко дни върху назначението на тия чужденци, това ще коштува на парламента огромна сумичка народни пари. Затуй ние канимъ г. министра да даде своитѣ обяснения ясно, защо не назначаватъ отъ българскитѣ младежи, които, може-би, стоятъ въ коридоритѣ и чакатъ, ами отива да има работа съ чужденци. Тогава ние ще опрѣдѣлимъ нашето гледище и становище, да-ли да гласуваме за или противъ приемането на тѣзи прѣдложения за назначението на тѣзи чужденци. Затуй каня г. министра веднага да даде своитѣ обяснения.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Ж. Баналовъ: Г. г. народни прѣдставители! Съ най-голѣмо удоволствие ще изпълня искането на народния прѣдставителъ г. Ивановъ, да дамъ нѣкои обяснения по прѣдложенията, които съмъ внесълъ, относително ангажирането на чужди подданици за учители въ Свищовската търговска гимназия по чуждитѣ езици. Съгласно чл. 5 отъ закона за чиновницитѣ, чиновници могатъ да бждатъ само български подданици. Като изключение отъ това правило, чл. 6 отъ закона за чиновницитѣ допуща да се ангажиратъ, съ одобрението на Народното събрание, чужденци за служби, които изискватъ специални теоритически и практически познания. Г-да! Ние не че нѣмаме учители, които владѣятъ чуждитѣ езици, особено нѣмски и френски, но нѣмаме специално подготвени за учители българи, владѣющи тѣзи езици, за да могатъ да ги прѣподаватъ. И ако въ една общообразователна гимназия е необходимо нужно чуждитѣ езици да се прѣподаватъ съ пълното тѣхно знание, съ опази педагогическа и дидактическа подготовка, за да могатъ тѣзи езици да се усвоятъ, това е още повече нужно въ търговскитѣ гимназии. Вие знаете, какво голѣмо значение играе въ живота на търговеца владѣнието на чуждъ езикъ. Ние имаме търговски връзки съ цѣлия свѣтъ и повечето нѣмти нашитѣ търговци сж принудени да водятъ кореспонденцията си на чужди езици, особено на френски и нѣмски. Е добръ, ако ние нѣмаме младежи, които да сж отишли на западъ да се специализиратъ изключително по изучаването на нѣмски и френски езици и да дойдатъ тукъ и да бждатъ учители въ гимназиитѣ и търговскитѣ училища, естествено е, че ние ще потърсимъ лица за прѣподаватели на тѣзи езици отъ странитѣ, където има достатъчно подготвени хора за прѣподаването имъ.

Азъ разбирамъ, може да ми се направилъ едно умѣстно възражение, че ако нѣмаме българи владѣющи достатъчно чуждия езикъ, за да могатъ да ги прѣподаватъ съ успѣхъ, може-би пъкъ нѣмаме такива чужденци, които да владѣятъ достатъчно българския езикъ, за да могатъ да направятъ чуждия езикъ по-лесно възприеманъ, по-достъпенъ за младежитѣ. Обаче, между тѣзи двѣ положения ние избираме по-доброто, по-малко лошото и дохождаме до заключението, че ако ангажираме единъ чужденецъ за учителъ по нѣмски езикъ, който знае основно своя езикъ, който знае родния си езикъ, защото е нѣмецъ, и ако този човѣкъ има всички интересъ да остане на наша служба, той по-лесно ще изучи българския езикъ и ще се пригоди на условията, при които нашата младежъ учи чуждия езикъ, за да може да го прѣподаде по-лесно и за да може да бжде по-лесно разбранъ, схванатъ и изученъ основно отъ учащитѣ се. Ето защо се памира за практично, не само въ една специална търговска гимназия, каквато е търговската гимназия въ Свищовъ, но даже и въ общообразователнитѣ наши училища, да се допускатъ чужденци специалисти по езикитѣ. Както казахъ, нѣмайки достатъчно младежи, които да сж усъвършенствували нѣмския езикъ, за да могатъ да го прѣподаватъ въ нашитѣ гимназии или специално въ търговската гимназия въ Свищовъ, съ по-голѣма леснота и методичностъ, и за да могатъ да го направятъ по-лесно възприеманъ отъ самитѣ младежи, допуснали сме и сме ангажирали учителя Хайнрихъ Каспаръ. Това става съ одобрението на Народното събрание, г-да. Безспорно е. Обаче вие знаете, че учебното дѣло не можеше да чака свикването на Народното събрание. Азъ, като министъръ на търговията, трѣбваше да се погрижа да нареди персонала прѣди започването на учебната година. Това прѣдложение бѣше внесено и въ XVI-то обикновено Народно събрание, но не можѣ да мине — вие знаете по какви причини. Е добръ, азъ не мо-

жахъ да чакамъ да дойде Народното събрание да ми даде разрѣшение и тогава да ангажирамъ учителя, затуй, защото щѣха да пострадатъ самитѣ ученици и учебното дѣло. Азъ вѣрвамъ, че вие възприемате съображенията, които току-що изложихъ и които, вѣрвамъ, да бждатъ общи за всички ни, че това се изисква отъ интереса на учебното дѣло, безъ да искамъ съ туй да увеличавамъ числото на кандидатитѣ за служби. И ако ние назначавахме чужденци само за такива служби, които законътъ опрѣдѣля, бждете сигурни, че въ това кандидатитѣ за служби не щѣха да бждатъ ни най-малко увеличени. Ние имаме кандидати за служби, но не за тѣзи специални служби; имаме кандидати за други служби.

Ето защо, съ назначаването на нѣколко чужденци за учители въ нашитѣ гимназии и специално въ Свищовската търговска гимназия по езичитѣ, ни най-малко не се усложнява чиновническиятъ въпросъ.

Азъ вѣрвамъ, че и народниятъ прѣдставителъ г. Ивановъ, който ме прѣдизвика да дамъ тия обяснения, ще остане доволенъ, и моля г. г. народнитѣ прѣдставители да вотиратъ за прѣдложенното ми.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Поставамъ на гласуване прѣдложенното за приемане на държавна служба германския подданикъ Хайнрихъ Каспаръ, учител по нѣмски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“.

М. Турлаковъ: Двама ли сж приети, г. министре?

Министъръ Ж. Бакаловъ: Да, защото въ всичкитѣ курсове не може да прѣподава само единъ прѣподавател по нѣмски езикъ.

Г. Данаиловъ: Много сж часоветѣ.

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Които сж за това прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Минаваме къмъ слѣдующето прѣдложение, за приемане на държавна служба френския подданикъ Даниелъ Лакъ Прюженъ, учител по френски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ д-ръ Д. Димитровъ: (Чете)

„Прѣдложение

за приемане на държавна служба френския подданикъ Даниелъ Лакъ Прюженъ, учител по френски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“.

„Г. г. народни прѣдставители,

„Поради липсата на подготвени учители български подданици, които, познавайки основно френски езикъ, да могатъ добръ да го прѣподаватъ въ нашитѣ гимназии, азъ ангажирахъ френския подданикъ Даниелъ Лакъ Прюженъ за прѣподавателъ на този езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия, вслѣдствие на което и на основание чл. 6 отъ закона за чиновницитѣ, моля почитаемото прѣдставителство да одобри и разрѣши за приемането на казания Даниелъ Лакъ Прюженъ на държавна служба.

„Министъръ на търговията, промишлеността и труда:

Ж. Бакаловъ.

„Р ѣ ш е н и е

за приемане на държавна служба при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“, френския подданикъ Даниелъ Лакъ Прюженъ.

„Членъ единственъ. Разрѣшава се на министра на търговията, промишлеността и труда да приеме на държавна служба, за учител по френски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“, френския подданикъ Даниелъ Лакъ Прюженъ, за три години, съ 3.600 л. годишна заплата.“

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Които отъ г. г. народнитѣ прѣдставители сж за приемането на прѣдложенното за приемане на държавна служба френския подданикъ Даниелъ Лакъ Прюженъ, учител по френски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Слѣдва прѣдложенното за приемане на държавна служба австрийския подданикъ Оскаръ Вюретъ, учител по нѣмски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“.

Моля г. секретаря да прочете това прѣдложение.

Секретаръ д-ръ Д. Димитровъ: (Чете)

„Прѣдложение

за приемане на държавна служба австрийския подданикъ Оскаръ Вюретъ, учител по нѣмски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“.

„Г. г. народни прѣдставители,

„Поради липсата на добръ подготвени учители български подданици, които, познавайки основно нѣмски езикъ, да могатъ добръ да го прѣподаватъ въ нашитѣ търговски училища, азъ ангажирахъ австрийския подданикъ Оскаръ Вюретъ за прѣподавателъ по този езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия, вслѣдствие на което и на основание чл. 6 отъ закона за чиновницитѣ, моля почитаемото прѣдставителство да одобри и разрѣши за приемането на казания Оскаръ Вюретъ на държавна служба.

„Министъръ на търговията, промишлеността и труда:

Ж. Бакаловъ.

„Р ѣ ш е н и е

за приемане на държавна служба при Свищовската търговска гимназия „Д. х. Василевъ“, австрийския подданикъ Оскаръ Вюретъ.

„Членъ единственъ. Разрѣшава се на министра на търговията, промишлеността и труда да приеме на държавна служба, за учител по нѣмски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“, австрийския подданикъ Оскаръ Вюретъ, за три години, съ 3.600 л. годишна заплата.“

Прѣседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Които сж съгласни съ прѣдложенното за приемане на държавна служба австрийския подданикъ Оскаръ Вюретъ, учител по нѣмски езикъ при Свищовската държавна търговска гимназия „Д. х. Василевъ“, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Слѣдва прѣдложенното за приемане на държавна служба германския подданикъ Артуръ Спланеманъ, машинъ-майсторъ при Държавната печатница и технически ръководител на печатарски курсове.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь д-ръ Д. Димитровъ: (Чете)

„Прѣдложение

за приемане на държавна служба германския подданикъ Артуръ Спланеманъ, машинъ-майсторъ при Държавната печатница и технически ръководител на печатарски курсове.

„Г. г. народни прѣдставители,

„Поради липса на добри подготвени български подданици машинъ-майстори печатари и технически ръководители на курсове по печатарството, които биха могли съ достойнство да заематъ съответствующата длъжностъ въ нашата Държавна печатница, азъ ангажирахъ германския подданикъ Артуръ Спланеманъ, въ слѣдствие на което и на основание чл. 6 отъ закона за чиновниците, моля почитаемото народно прѣдставителство да одобри приемането на държавна служба казания Артуръ Спланеманъ.

„Министъръ на търговията, промишлеността и труда:

Ж. Бакаловъ.

„Рѣ ш е н и е

за приемане на държавна служба въ Държавната печатница германския подданикъ Артуръ Спланеманъ.

„Членъ единственъ. Разрѣшава се на министъра на търговията, промишлеността и труда да приеме на държавна служба за машинъ-майсторъ въ Държавната печатница и технически ръководител на печатарски курсове, германския подданикъ Артуръ Спланеманъ, съ контрактъ за три години и 3.600 л. годишна заплата.“

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Вѣрвамъ, народното прѣдставителство ще желае да му дамъ нѣколко обяснения върху приемането на държавна служба Артуръ Спланеманъ.

Въ Държавната печатница ние твърдѣ рѣдко се ползуваме съ техническите познания на чужденци, защото имаме достатъчно наши хора подготвени за всичките работи въ печатницата. Но, за голѣмо съжаление, нека ви приведа единъ случай. Досега сме имали една машина, съ която е трѣбвало да се отпечатватъ цвѣтните издания. Тази машина е била повѣрена на единъ нашъ техникъ, който, слѣдъ като поработилъ малко, отъ 3—4 години насамъ е била запустена, защото не е могло да се работи съ нея, освѣнъ чрезъ употребяване на двойно врѣме: понапрѣдъ сж прѣкарвали една боя и послѣ е слѣдвала друга боя. Трѣбвало е сега новиятъ директоръ да се интересува за това положение, да повика нѣкой чужденецъ специалистъ, за да работи съ тази машина. Тя е купена, за да се печата съ нея едновременно съ два или три цвѣта. Трѣбвало е да дойде този специалистъ, който, съ голѣми молби на директора, се е заелъ да уреди тази машина, и я е поставилъ въ ходъ. По този начинъ спестихме половината отъ врѣмето, което се е употребявало напразно, въ двойна работа.

Ето защо моля да се приеме и това прѣдложение.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Които сж съгласни за приемането на държавна служба германския подданикъ Артуръ Спланеманъ, машинъ-майсторъ при Държавната печатница и технически

ръководител на печатарски курсове, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Слѣдва прѣдложението за приемане на държавна служба по овощарството австрийските подданици Йосифъ Менцлъ и Якубъ Врана, за три години.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь д-ръ Д. Димитровъ: (Чете)

„М о т и в и

къмъ рѣшението за приемането отъ Министерството на земледѣлието и държавните имоти чуждите подданици Йосифъ Менцлъ и Якубъ Врана на държавна служба по овощарството.

„Г. г. народни прѣдставители,

„По липса на българи, специалисти по овощарството, Министерството на земледѣлието и държавните имоти бѣ принудено да повика и назначи на държавна служба австро-унгарския подданикъ Йосифъ Менцлъ, като сключи съ него контрактъ за три години.

„Понеже контрактътъ му е вече изтекълъ, а още нѣмаме достатъчно подготвени българи-специалисти, съ които да го замѣстимъ, то намѣрихъ за умѣстно да задържа още на длъжностъ ангажирания отъ порано специалистъ.

„По сжщата причина, липса на достатъчно число българи-специалисти по овощарството, намирамъ за нужно да назнача на държавна служба, съ контрактъ за три години, отъ 1 януарий 1914 г., чуждестранния подданикъ Якубъ Врана.

„По тия съображения и съгласно чл. 4 отъ закона за чиновниците и чл. 21 отъ закона за земледѣлското учение, ви моля, г. г. народни прѣдставители, да одобрите и гласувате приложеното тукъ разрѣшение за приемане на държавна служба австроунгарските подданици, по народностъ чехи, Йосифъ Менцлъ и Якубъ Врана, съ контракти за по три години и по условия, указани въ сжщото рѣшение.

„София, 31 мартъ 1914 г.

„Министъръ на земледѣлието и държавните имоти:

Д-ръ П. Динчевъ.

„Рѣ ш е н и е

за приемане на държавна служба по овощарството австрийските подданици Йосифъ Менцлъ и Якубъ Врана, за три години.

„Членъ единственъ. Разрѣшава се на министъра на земледѣлието и държавните имоти да приеме, съ контрактъ на държавна служба, за по три години, австрийските подданици, специалисти-градинари, Йосифъ Менцлъ и Якубъ Врана, съ по 3.600 л. годишна заплата.“

А. Стамболийски: Нека г. министърътъ обоснове нуждата отъ такъвъ специалистъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавните имоти.

Министъръ д-ръ П. Динчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Йосифъ Менцлъ е вече отъ 15 години на служба, като учителъ при Хасковското земледѣлско училище, и министерството има едно много добро мнѣние за него, като учителъ прѣданъ на работата си и който отъ денъ на денъ усъвършенствува своята специалностъ. Министерството мисли, че ако се лиши отъ тоя учителъ, на когото е плащано вече повече отъ 15 години — може-би, въ първите години за да

усъвършенствува своите познания, ако се лини, казвамъ, сега отъ него, слѣдъ като е служилъ 15 години, ще направи една грѣшка, тъй като не можемъ да го замѣстимъ съ другъ, по липса на достатъчно подготвени хора. Та ще моля Народното събрание да се съгласи да се продължи службата му още за три години, и подиръ три години ще видимъ, дали ще имаме подготвени лица, които съ достойнство да изпълняватъ тази служба.

Д. Драгиевъ: Защо не си промѣни подданството, да стане български подданикъ?

Министъръ д-ръ П. Динчевъ: Споредъ свѣдѣнията ми, той е направилъ постъпки за това; жененъ е за българка.

Д. Драгиевъ: Да, но 15 години сж се изминали вече. Много бавно е старанието му.

Министъръ д-ръ П. Динчевъ: На-ли знаете — формалности трѣбва за това.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Който сж съгласенъ съ прѣдложението за приемане отъ Министерството на земледѣлието и държавните имоти чуждите подданици Йосифъ Менцль и Якубъ Врана на държавна служба по овощарството, моля, да си вдигнатъ ръката. (Мнозинство) Прието.
Давамъ 10 минути отиди.

(Слѣдъ отиди)

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Засѣданieto продължава.

Слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ е прѣдложението на народните прѣдставители г. г. Ради В. Радевъ, Велизаръ Каракашевъ, Иванъ Ангеловъ и Начо Начевъ за назначение изпитателна комисия по управлението на бившите правителства на г. г. Иванъ Гешовъ и д-ръ Стоянъ Даневъ изобщо и специално за периода отъ подготовлението на войната до свършването ѝ, и прѣдложението на парламентарната група на работническата социал-демократическа партия за назначение парламентарна изпитателна комисия, която да издиря и установи отговорноститѣ по политическата подготовка, обявяването и ръководството въ всѣко отношение на балканските войни прѣзъ 1912 и 1913 г.

Прѣдъ видъ на това, че тѣзи двѣ прѣдложения иматъ единъ и сжщъ характеръ, ще ги разгледаме, слѣдъ като начумемъ най-напрѣдъ прѣдложителитѣ на първото прѣдложение и слѣдъ това прѣдложителитѣ на второто. Ще дамъ по редъ думата на авторитѣ на първото прѣдложение съ г. Начо Начевъ начело.

Има думата г. Начо Начевъ, да прочете и развие своето прѣдложение.

Н. Начевъ: (Отъ трибуната. Чето)

„До XVII-то обикновено Народно събрание.

„Прѣдложение

отъ Р. В. Радевъ, В. Каракашевъ, И. Ангеловъ, Н. Начевъ, народни прѣдставители.

„Прѣзъ 1912 г. се отвори противъ Турция войната за освобождение поробенитѣ ни сънародници въ Македония и Одринско. Въ нея взеха участие всички народни сили; всички българи, способни да носятъ оръжие, като единъ човѣкъ литнаха върху врага; българското оръжие нанесе славни побѣди; храбритѣ борци поженаха лаври и показаха безцѣнни качества на патриотизмъ и издържливостъ, които удивиха свѣта.

„Въ кжсо врѣме Турция биде сломена и принудена да проси миръ.

„По когато венчки разумни граждани на България и венчки приятели на нашия народъ очакваха да сключи миръ при най-изпосни за насъ условия, прѣдлагани намъ на два пѣти отъ турцитѣ при Чатаджика; когато и народъ и армия желяеха този миръ, бившите правителства отхвърлиха прѣдложението за миръ, проточиха цѣли мѣсеци лондонскитѣ прѣговори безцѣлно, прѣкжсана ги и подновиха военнитѣ дѣйствиия срѣщу Турция безъ пужда и безъ интересъ за България по причини, които останаха недостъпни за гражданството и армията и за цѣли тѣмни, които повлѣкоха тежки за отечеството загуби — 60.000 човѣшки жертви и 600.000.000 л. разходи.

„Българекитѣ храбри войници, далече отъ своитѣ сѣмейни огнища, оставени мѣсеци наредъ върѣди най-големитѣ страдания и опасности, не намѣриха отъ страна на държавата въ лицето на тогавашнитѣ правителства огъзи законни грижи, които можеха да облекчатъ положението на едни и да спасятъ отъ смъртъ други.

„Наредъ съ туй, пѣкон отъ органитѣ на гражданскитѣ и военни власти, които дѣйствуваха въ тѣла на армията ни, вмѣсто да изпълняватъ добросъвѣстно длъжноститѣ си, правѣха подозрителни сѣлки и злоупотребяваха съ властта си: крадѣше се отъ обилкото, храната на войника; кукуваха се на високи цѣли фалшифицирани храни; търгуване се за лична полза съ военнитѣ плячки и държавнитѣ безстопански вещи и имоти; насърчаваше се нехайно и се култивираше шпионството въ полза на враговетѣ ни; обираше се и насилване се мирното покорено население и пр. и пр.

„По-послѣ, вмѣсто миръ, подкачи се войната срѣщу съюзницитѣ ни, което повлѣче незабавно нахлуването на турци и ромѣни въ наша територия — събития, които въ съвокупностъ съ умората отъ протакането на прѣговоритѣ за миръ, съ деморализацията отъ явнитѣ грабежи, фаворизации и разпуснатостъ въ венчкитѣ граждански и военни власти, донесоха днешнитѣ злочестини на България — осѣнитъ човѣшкитѣ и парични загуби, ние изгубихме и цѣли чисте български области, които останаха отъ ново подъ робство турско, ромѣнско, сръбско и грѣцко.

„Българекиятъ народъ жадихъ да узнае цѣлата истина по всички тѣя събития; той желасъ да види виновницитѣ на злочестинитѣ изловени, сѣдени и наказани.

„Като народни прѣдставители, на основание чл. чл. 106 алинея втора и 109 отъ конституцията, молимъ Народното събрание да назначи измежду народното прѣдставителство изпитателна комисия по управлението на бившитѣ правителства на г. г. И. Гешовъ и д-ръ С. Даневъ изобщо и специално за периода отъ подготовлението на войната до свършването ѝ.

„София, мартъ 1914 г.

„Внасятъ прѣдложението: Р. В. Радевъ, В. Каракашевъ, И. Ангеловъ, Н. Начевъ.

„Поддържаеме прѣдложението, народни прѣдставители: Р. Козаревъ, Ю. Рапшевъ, Д. Топковъ, д-ръ Х. Георгиевъ, И. Велчевъ, Н. Шишковъ, М. Зелковъ, А. Германски, д-ръ Т. Янковъ, д-ръ Ф. Симеоновъ, П. Чорбаджиевъ, Г. Занковъ, Х. Чернопѣевъ, Г. Голевъ, А. Свиначевъ, П. Панайотовъ, Н. Калчевъ, М. Патева, Т. Продановъ, Е. Петковъ, С. Чешмеджиевъ, Н. Кръстановъ, И. Веселиновъ, М. Аврамовъ, И. Костовъ, К. Апостоловъ, Л. Лазаровъ, Х. Димитровъ, д-ръ К. Провадалиевъ, М. Златковъ, П. Табаковъ, К. Николовъ, П. Вангеловъ, Н. Храновъ, д-ръ И. Момъ.

чиловъ, Й. Йоновъ, д-ръ Н. Стойчевъ, Я. Матакиевъ, д-ръ П. Табурновъ, д-ръ Д. Димитровъ, Д. Ъборчевъ, Г. Димовъ, Ю. Дечевъ, Н. Марчевъ, Г. Абаджиевъ, Н. Гарвановъ, М. Ковачевъ, д-ръ В. Михалчевъ, С. Календеровъ, С. Петковъ, Х. Бояджиевъ, Г. Генковъ, П. Даскаловъ, К. Досевъ, Т. Георгиевъ, В. Николовъ, Д. Златковъ, С. Нѣмски, С. Бошковъ, Н. Ненчовъ, П. Генадиевъ, Х. Марковски, А. Крушковъ, д-ръ Ю. Нейновъ, И. Багаровъ, К. Ранковъ, д-ръ Б. Ючормански, Х. Г. Поповъ, д-ръ С. Кехлибаровъ, д-ръ Л. Дагоровъ.

Г. г. народни прѣдставители! Прѣзъ 1912 и 1913 г. българскиятъ народъ прѣживѣ събития отъ сѣдбоносно значение. Тогавашното българско правителство, считайки, че е настѣпилъ моментътъ да се разврѣши съ оржиие балканската проблема, въ съюзъ съ Сърбия, Гърция и Черна-Гора, на 5 октомврий 1912 г., объяви война на Отоманската империя. Какви бѣха съгласенията между съюзниците и дали между тѣхъ бѣха уредени всички ония въпроси, които неминуемо щѣха да се наложатъ, въ случай че войната излѣзеше сполучлива за тѣхъ, това бѣше тогава още неизвѣстно за българския народъ. Но при все това, при първия зовъ българскиятъ народъ се отзова подъ знамената съ най-голяма охота и нечуванъ ентузиазъмъ. Всички помнимъ моментитъ при обявяването на общата мобилизация. Още въ тѣхъ можеше да се прѣдвиди онзи вихъръ на побѣдитъ, които се заредиха една слѣдъ друга и които очудиха цѣлия свѣтъ. Войната се объяви, българската армия прѣмина границитъ и настѣпваше въ неприятелска територия съ единъ устремъ, който нищо не бѣше въ състояние да спре. Кръвостѣла Лозенградъ, за която нейниятъ създателъ, единъ чуждо-страненъ воененъ капацитетъ, бѣше писалъ, че може да бѣде прѣвзета въ продължение на не по-малко отъ два мѣсеца, и то отъ пруски войници, падна подъ напора на българското оржиие въ день и половина. Слѣдъ това българската армия продължи своя побѣдоносенъ маршъ, срѣщна неприятелскитъ сили на линията Бунаръ-Хисаръ—Люле-Бургазъ и имъ нанесе едно такова поражение, което ще остане заинаги паметно въ историята на войнитъ, и съ това българската армия свърши своята задача по единъ блѣскавъ начинъ.

Да, г. г. народни прѣдставители, българското войнство, слѣдъ като покри себе си и България съ величие и слава, въ 24 дена свърши войната. И дѣйствително, на 29 октомврий 1912 г., тѣкмо 24 дена слѣдъ обявяването на войната, тогавашиятъ великъ везиръ въ Турция, Кямили паша, направи прѣдложение за миръ. Миръ, обаче, не се склучи. Нѣщо повече, даже не се почнаха прѣговори за миръ. И днесъ българскиятъ народъ се пита съ удивление: защо тогава не се склучи миръ; какво чакаше тогавашното българско правителство; не за това ли се води война, за да заставишъ противника да иска миръ при ония условия, които си въ положение да му наложишъ; и какво повече търсѣхме ние, когато българската войска стои вече при Чатаалджа и прѣлата територия отъ Чатаалджа на западъ е въ рѣцѣтъ на съюзницитъ, турската армия е сломона и турското правителство проси миръ? Г. г. народни прѣдставители! Днесъ всѣки отъ насъ, когато си спомня оня моментъ, който едва-ли въ нѣкоя война можеше да бѣде по-благоприятенъ за побѣдителя, се пита: защо тогава не се склучи миръ, защо тогава не се почнаха даже прѣговори за миръ, какво е ръководило тогавашното българско правителство, за да не се отзове на поканата, на прѣдложението на великия везиръ на Отоманската империя? Не диктуваха ли тогава интереситъ на цѣлата българска нация чашъ по-скоро да се склучи той? Какво искаме ние повече отъ това: противникътъ е сломенъ, цѣлата територия, повече, може-би, отъ онази

която сж прѣдполагали съюзницитъ прѣди почването на войната, е вече въ наши рѣцѣ, противникътъ се намира въ положение да бърза да склучи този миръ и напето правителство да се не отзове на неговото прѣдложение? На чии интереси тогава е служило то, като не е направило това, което днесъ всѣки отъ насъ разбира, че трѣбваше да бѣде направено?

Г. г. народни прѣдставители! Вмѣсто да се склучи миръ, вмѣсто да се почнатъ прѣговори за такъвъ, насоченъ се нашата армия срѣщу Чатаалджа. Почнаха се първитъ боеве на чатаалджанскитъ позиции и нашата войска имѣ тогава единъ малкъ неуспѣхъ. Този неуспѣхъ, дѣйствително, даде и можеше да даде единъ куражъ на неприятеля, защото, ако българската армия въ самото начало, когато всичкитъ народни сили сж подъ знамената и когато неприятелътъ е разгроменъ, не можа да пробие Чатаалджа, Турската империя можеше да очаква, че това не може да стане ни най-малко по-късно. Така че, това можеше да даде вече куражъ на противника, за да противопостои по-нататкъ. Но при все това тогава се изпратиха делегати отъ българското правителство, които прѣдставяваха едновременно България, Сърбия и Черна-Гора, и Турция се съгласи да води прѣговори. Когато нашитъ делегати се срѣщатъ съ делегатитъ на Турската империя, и послѣднитъ имъ правятъ прѣдложение да водятъ прѣговори за миръ, оказва се, че делегатитъ на балканскитъ държави, които, съ изключение на Гърция, се прѣдставяваха отъ делегатитъ на България, иматъ само пълномощие да водятъ прѣговори за примирие. И тукъ пакъ днесъ се пита българскиятъ народъ: защо българското правителство не изпрати делегати, за да склучатъ миръ, а изпрати делегати, за да склучватъ примирие, каква цѣль можеше да гони българското правителство да иска примирие вмѣсто миръ? Извѣстно е, г. г. народни прѣдставители, на всички ни — това се знаеше и прѣди войната — че България може да води война, може да води побѣдоносна война, обаче тази война трѣбва да бѣде колкото е възможно по-кратка. Кому, слѣдователно, бѣше полезно примирieto? Да-ли това примирие бѣше полезно на съюзницитъ, специално на България, или на Турската империя? Безспорно е, че такова едно примирие не може да бѣде полезно, освѣтъ на Турция, защото извѣстно е, че Турция разполага съ сили, съ които може да поддрѣпи своитъ части, когато ние бѣхме извадили на бойното поле всичко годно да носи оржиие. И при все това турското правителство праща делегати, които да настояватъ да се склучи миръ, а напето правителство изпраща делегати, за да склучатъ примирие.

Г. г. народни прѣдставители! Съ тѣзи пълномощия, които имаха българскитъ делегати, дѣйствително, вмѣсто миръ, склучиха тогава примирие. Всѣкому е извѣстенъ текстътъ на примирieto: прѣкратаваха се военнитъ дѣйствия и се назначаваше мѣсто и врѣме, дѣто и когато да се водятъ прѣговоритъ за миръ. Тѣй склученото примирие даваше ли нѣкаква гаранция, че дѣйствително ще се склучи миръ, и не можеше ли да се прѣдполага, че противникътъ ще използва това примирие, за да може да окопоти своитъ сили, за да може да подкрѣпи своята разгромена армия, и слѣдъ това да бѣде въ положение той да диктува условията на мира, а не съюзницитъ побѣдители? И българскиятъ народъ днесъ се пита: какво е ръководило тогавашното българско правителство, за да склучи едно примирие, въ което нищо друго не се казва, никаква база за миръ нѣма, никаква гаранция за такъвъ не се дава, освѣтъ че се прѣкратаватъ военнитъ дѣйствия, и, слѣдователно, на българскитъ интереси ли е служило тогавашното българско правителство, когато е склучвало подобно едно примирие? Но въ това примирие

се поставява за мѣстото, кѣдѣто да се водятъ прѣговори за миръ — столицата на Англия — Лондонъ. Стана извѣстно, че делегатитѣ на турското правителство сѣ прѣдлагали, щото прѣговоритѣ за миръ да се водятъ въ София. Защо българското правителство не е прѣдпочело прѣдложението на Турция? Да-ли нѣмахме ние по-голѣми удобства, да-ли нѣмахме ние да имаме по-голѣми изгоди, ако прѣговоритѣ се водѣха въ София? Но стана извѣстно тоже, че за това сѣ станаха причина съюзниците ни — гърци. Гърцитѣ настоявали най-много прѣговоритѣ за миръ да се водятъ въ Лондонъ. Можеха ли нашитѣ съюзници гърци да наложатъ това условие тогава? Безспорно, че не можеха. Не можеха затова, защото отъ името на тритѣ съюзни държави българскитѣ делегати водѣха прѣговоритѣ за примирие, и примиренето се сключи само между тѣзи три съюзни държави. Ако Гърция тогава откажа да сключи примирие, какъ тя можеше да диктува на тѣзи, които го сключватъ, кѣдѣ да се водятъ тѣзи прѣговори? Но, както и да е, примиренето се сключи, опрѣдѣли се като мѣсто за водене на прѣговоритѣ Лондонъ, и делегатитѣ на воюващитѣ страни замиснаха за тамъ.

Кому не е извѣстно, г. г. народни прѣдставители, опова страшно, мъчително положение, което тежеше на всѣки българинъ, останалъ той въ България или отишълъ на бойното поле, вслѣдствие на мудното водене на тѣзи прѣговори? Българскиятъ народъ чакаше всѣки день, всѣки часъ, всѣка минута даже извѣстия отъ Лондонъ, че сѣ сключили вече прѣговоритѣ и че е настѣпилъ вече миръ; обаче такова не дохождаше. Въ това врѣме, когато се водѣха тѣзи мудни прѣговори въ Лондонъ, г. Константиновъ х. Калчовъ заминава за Цариградъ. Г. Константиновъ х. Калчовъ заминава на 8 декември и се връща на 17 сѣкция мѣсець. И г. х. Калчовъ носи отъ Цариградъ миръ. Обаче миръ пакъ не се сключва. Нѣщо повече, стана извѣстно, че г. Константиновъ х. Калчовъ не е даже билъ приетъ отъ г. Гешова. Нѣщо повече, стана извѣстно, че г. Гешовъ, тогавашниятъ министъръ-прѣседателъ, даже се е обидилъ отъ това, че г. Константиновъ х. Калчовъ е отишълъ безъ негово съгласие въ Цариградъ, и вслѣдствие на тази своя обида си поднесълъ даже оставката. Г. г. народни прѣдставители! Българскиятъ народъ чака съ трепетъ извѣстие за миръ, българскиятъ народъ чака съ трепетъ вѣстникъ, телеграма, извѣстие отъ Лондонъ, което извѣстие да донесе миръ. Мирътъ се носи отъ Цариградъ отъ г. х. Калчовъ, а българскиятъ министъръ-прѣседателъ се обижда отъ това и си подава даже оставката.

Нѣкой отъ лѣвия центъръ: Кога става това?

Н. Цановъ: Кой е пратилъ х. Калчова?

Н. Начевъ: Това е най-много страшно, г. г. народни прѣдставители, и днесъ още да има тукъ да се задава този въпросъ, кой е пратилъ г. Константиновъ х. Калчовъ. Какво важи това, кой е пратилъ г. Константиновъ х. Калчовъ, когато цѣлиятъ народъ чака миръ и мирътъ се носи отъ г. Константиновъ х. Калчовъ? Е добръ, ако условията на този миръ бѣха изгодни за българския народъ, бѣха полезни за него, нема прѣчеше нѣщо на българското правителство, като се увѣри въ това, да ги поднесе на делегатитѣ въ Лондонъ, за да се сключи миръ?

Н. Цановъ: Това е въпросъ на прѣцѣпка, но намъ е нужно да знаемъ, кой го е пратилъ, и искаме да ни кажете, понеже сте толкова посветени по тѣзи въпроси.

Н. Начевъ: Моята задача, г. г. народни прѣдставители, не е да влизамъ въ подробноститѣ на всички

тѣзи случаи; моята задача е да изтъкна само моментитѣ, отъ които народното прѣдставителство да се убѣди — на азъ вѣрвамъ, че то е убѣдено вече заедно съ цѣлия български народъ — че се налага анкета, която да провери именно всѣки тѣзи работи. Азъ изтъквамъ само нѣкои отъ моментитѣ, които станаха достояние на обществото и които сочатъ на едни причини за по-нататъшниятъ катастрофа и погромъ на България. И съмъ убѣденъ, че при удобенъ случай г. Константиновъ х. Калчовъ ще има добрината по тази своя мисия да изложи всѣки подробности прѣдъ народното прѣдставителство и, чрезъ това, прѣдъ цѣлия български народъ.

Слѣдъ като г. Константиновъ х. Калчовъ се връща, турското правителство чака отговоръ по всѣки ония въпроси, които сѣ били уговорени между тѣхъ; обаче турското правителство чака това напразно, защото българското правителство не се е даже занимало съ опова, което носи г. Константиновъ х. Калчовъ. И въ това врѣме помощникъ-главнокомандующиятъ на българската армия, г. генералъ Савовъ, получи покана да се срѣщне въ Чаталджа съ министъра на войната на Турция. Отива г. генералъ Савовъ на Чаталджа и намира тамъ министъра на войната заедно съ министъра на външнитѣ работи на Турция. Тѣзи двама държавници на Турската империя питатъ г. генералъ Савова, какво стана, защо нѣма отговоръ по мисията на г. Константиновъ х. Калчова. Г. генералъ Савовъ отива на 26 декември, значи близо 10 дена откакъ се е върналъ г. Константиновъ х. Калчовъ. Г. генералъ Савовъ вдига рамѣнъ и казва: „Азъ не мога да знамъ нищо, азъ съмъ началникъ на армията, това може да знае само правителството“. Тамъ, въ тази срѣща на генералъ Савова съ министъра на войната и министъра на външнитѣ работи на Турция, тоже се говори за миръ, тоже се повтарятъ на генералъ Савова извѣстни условия, за да се сключи миръ. Обаче и отъ тази срѣща, както е извѣстно, не се доби никакъвъ резултатъ. А въ това врѣме прѣговоритѣ въ Лондонъ продължаватъ, продължаватъ съ дни, съ седмици, минава вече и мѣсець, и не се сключва никакъвъ миръ.

Г. г. народни прѣдставители! Тогазъ засѣдавалъ съвѣтъ въ Мустафа-паша отъ генералитѣ на българската армия. Генералитѣ взематъ рѣшение, че ако прѣговоритѣ за миръ бждатъ прѣкъснати въ Лондонъ, нѣма да има никаква полза за българската армия на бойното поле; нѣма да има никаква полза затова, защото генералитѣ тогава считатъ, че не може да се извършатъ никакви операции, които биха могли да дадатъ извѣстенъ успѣхъ, и резултатътъ ще бже само този, че ще се извадатъ отъ землянкитѣ и отъ топлитѣ квартири българскитѣ войници и ще се пратятъ да гинятъ въ окопитѣ, въ студовѣтъ, които, както знаете, бѣха настанали тогава, и въ снѣговетѣ. Това рѣшение на генералитѣ отъ българската армия се съобщава на българското правителство и г. Гешовъ, тогавашниятъ прѣседателъ на Министерския съвѣтъ, е забавилъ да го съобщи на българскитѣ делегати въ Лондонъ, като го е задържалъ около 14 дена. Съобщава се най-сетнѣ това рѣшение въ Лондонъ на г. Данева, първиятъ български делегатъ, телеграфира на г. Гешова и се очудва нему, защо подобно рѣшение не му се е съобщило по-рано, а му се съобщава въ единъ моментъ, когато вече прѣговоритѣ вървятъ на прѣкъсване, и казва г. Даневъ по-нататъкъ: „Мога да направя само това, да продължа прѣговоритѣ за миръ още съ нѣколко дена, но нищо повече“. И дѣйствително, г. г. народни прѣдставители, слѣдъ два мѣсеца съвършено безплодни прѣговори въ Лондонъ, послѣднитѣ бѣха прѣкъснати и се поднови втората война съ Турция.

Каква цѣль можеше да прѣслѣдва тогавашното българско правителство съ прѣкъсването на тѣзи

прѣговори? Какви по-благоприятни условия се на-дѣваше то да настѣпятъ за българския народъ, за българската държава, отъ прѣкъсването на тѣзи прѣговори? Надѣваше ли се то да вземе по-голямъ територия? Съвсѣмъ не. Защото армията бѣше стигнала вече Чаталджа и едва-ли бѣше възможно слѣдъ два мѣсеца прѣговори, слѣдъ една почивка на турската армия; слѣдъ едно врѣме, въ което Турция имаше възможностъ да поднови своитѣ сили и да засили своитѣ части, да очаква това българското правителство? Ако българската армия не можа да пробие Чаталджа тогава, когато турската армия бѣше разгромена, още по-малко можеше да се очаква да направи това българската армия, когато турската армия бѣше засилена и имаше възможностъ да бѣде засилена.

Какво искаше тогава българското правителство и какво очакваше отъ прѣкъсването на тѣзи прѣговори? Да-ли искаше да застави то съ нови военни дѣйствия Турция да проси миръ? И това не, защото Турция вече проси миръ на 29 октомврий, Турция проси миръ, когато отиватъ делегатитѣ на Чаталджа съ пълномощия за примирие, Турция проси миръ, когато г. Константиновъ х. Калчовъ отива въ Цариградъ, и Турция проси миръ, когато генералъ Савовъ отива да се срѣщне съ военния министъръ и съ министра на външнитѣ дѣла въ Турция. И се пита пакъ българскиятъ народъ въ недоумѣние: щомъ като всичко това сѣ налагали интереситѣ на българския народъ, защо тогава българското правителство е вършило тѣкмо обратното и на чии интереси тогава е служило то?

Г. г. народни прѣдставители! Днесъ, когато разглеждаме събития, които сѣ текли отъ началото на обявяването на войната до свършването на примирieto и до прѣкъсването на прѣговоритѣ и подновяването на военнитѣ дѣйствия, ние всички дѣйствително не можемъ да разберемъ, какво е рѣководило тогавашното българско правителство, за да изпусне всички ония удобни моменти, всички благоприятни условия, които може да има нѣкога една политика, когато си послужи съ оръжието. И азъ ако ви изтъкнахъ нѣколко такива моменти въ този промежутъкъ, това не прави съ цѣлъ да ви убѣдя да гласувате за нашето прѣдложение да се анкетира дѣлата на бившитѣ управници отъ подготвянето на войната до края. Не правя това, защото азъ съмъ убѣденъ, че вие за подобна анкета безспорно ще дадете своя гласъ, защото българскиятъ народъ иска подобна анкета и ние щѣхме да бждемъ неистински неговѣ изразители, ако не удовлетворимъ въ случая неговата воля. Азъ изтъкнахъ тия нѣколко момента само заради това, за да изпълня единъ свой дългъ на вносителъ на едно прѣдложение, по онази парламентарна практика, която се е завела у насъ, за да изтъкна именно такива нѣколко моменти, които дѣйствително сочатъ, които дѣйствително сѣдни отъ причинитѣ за по-нататѣшния погромъ на България.

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателъ г. д-ръ И. Момчиловъ)

Г. г. народни прѣдставители! Прѣдъ българския народъ днесъ е изправенъ единъ очебиенъ фактъ. Българскиятъ народъ вижда, че българската армия, която трѣбва да служи и която е инструментъ на българската политика, изпълнява своята задача по единъ блѣстящъ начинъ, а българската политика докарва погрома на България. И безспорно, че българскиятъ народъ не може да не мисли, че въ този погромъ при тѣзи успѣхи на бойното поле има виновници. Дѣйствително тази анкета се желае отъ цѣлия български народъ, дѣйствително — убѣденъ съмъ — за тази анкета ще гласува цѣлото народно прѣдставителство единодушно. Българскиятъ народъ може да е въ разколѣвание само по въпроса, кои сѣ виновници; и менѣ ми се струва, че даже и между

насъ може да не сме свършено единодушни по този въпросъ. Ето защо, г. г. народни прѣдставители, нужна е и се налага анкета; трѣбва да се раздере булото, което покрива нѣкои отъ тайнитѣ на всички тѣзи събития, за да може да проблѣсне истината. А за да може да проблѣсне истината, за да може да се намѣрятъ виновницитѣ — защото убѣденъ съмъ и всѣки, вѣрвамъ, отъ васъ е убѣденъ, че дѣйствително такива има — непрѣмѣнно се налага анкета.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Иванъ Ангеловъ.

И. Ангеловъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Въ този моментъ изпитвамъ едно щастие, защото азъ, който вземахъ участие въ дѣлтѣ войни — турската и съюзнишката и си изпълнихъ дългъ тѣй, както трѣбва да се изпълни отъ всѣки гражданинъ — а слѣдъ като направихме всичко възможно отъ насъ, слѣдъ като направихме велика България, намѣриха се хора българи, за голѣмо съжаление, които изпуснаха отъ нашитѣ рацѣ войско спечелено. Ние го спечелихме съ оръжието, съ кръвта си, а тѣ го изпуснаха съ глупостта си. Азъ моля народното прѣдставителство да се съгласи за анкета. Това е едно, казвамъ, мое вѣтрѣшно удоволствие, защото и тамъ бѣхъ, и тукъ искамъ да бжда, за да слѣдя, за да видя, какво сѣ вършило тукъ, когато ние сме били долу — на бойнитѣ полета. Въ качеството си на вносителъ на прѣдложението за анкетиране дѣлата на бившето правителство, дълженъ съмъ да обясня нѣкои точки отъ прѣдложението, по които не се говори.

Каза се отъ прѣждеговорившия ораторъ, че примирieto се прѣкъсна. Вихъ желалъ да знамъ — и трѣбва именно да се анкетира това — каква полза ни прѣнесе прѣкъсването на примирieto. Лично зарадъ насъ, които бѣхме на бойното поле, абсолютно никаква полза то не принесе, защото както си стоиме въ землянкитѣ, както блокирахме крѣпостта Одринъ и както другитѣ войски ограничавахъ прѣдъ Чаталджа линията, така щѣше да се свърши до края съ прѣговоритѣ за примирие, за да се дойде до миръ. Никаква полза не ни донесе прѣкъсването на примирieto, а ни донесе вѣда. Вѣдата се състои въ слѣдното. Ние бѣхме тогавъ въ землянкитѣ и по-големата частъ отъ войницитѣ бѣха по квартири. Слѣдъ като се прѣкъсна примирieto на 21 януарий, ние отидохме въ окопитѣ и важното бѣше зарадъ насъ, които се намирахме около одринската крѣпостъ, и специално ние при източния секторъ, че се намирахме постоянно подъ удара на неприятеля. Зарадъ насъ денѣ, нощѣ почивка нѣмаше; даже и тогавъ, когато известна частъ отъ войскитѣ бѣха на първа линия, онѣзи, които бѣха на почивка, и тѣ се намираха подъ непосредствения ударъ на неприятелската артилерия. И ние отъ 21 януарий до 10—11 мартъ, когато се даде заповѣдъ за атакуването на Одринъ, правихме само слѣдующето: стоиме въ окопитѣ, смѣнявахме се всѣки денъ — специално говоря за нашия полкъ — неприятелската артилерия си вземаше по 5—10 души жертва; нито отивахме напредъ, нито отивахме назадъ; и неприятелътъ си стоеше на схитѣ позиции, и ние си стоиме на нашитѣ позиции, и постоянно турската артилерия, която имаше много снаряди, хвърляше ги безброй, и ние, както ви казахъ, всѣкидневно жертвитѣ си ги давахме. Ако не бѣше се прѣкъснало примирieto, по се продължеха прѣговоритѣ въ Лондонъ, споредъ моето разбиране, поне щѣше да има полза за насъ, които бѣхме на бойната линия, нѣмаше да мръзнемъ, нѣмаше да имаме болести, нѣмаше да имаме ревматизъмъ и нѣмаше да страдаме отъ неприятелския огънь, а щѣхме да бждемъ въ землянкитѣ и примирieto можеше да продължава по-нататкъ. Но полза отъ

прѣкжване на примирнето абсолютно никаква, азъ поне не виждамъ. Вѣрно е, че г. Даневъ, нашиятъ пръвъ делегатъ въ Лондонъ, е искалъ — вижда се това отъ неговитѣ телеграми още първоначално — на всѣка цѣна да вземемъ Одринъ; и въ послѣдно врѣме той е билъ на мнѣние да се вземѣтъ Одринъ само съ единствената цѣль, щото цѣлиятъ свѣтъ да разбере, че българската войска е още дѣеспособна и че ние сме били хора, които още можемъ да вършимъ много работи. И въ туй отношение, безспорно, пакъ не може да бѣде полезно прѣкжването на примирнето, даже и да се съгласимъ съ г. Данева. Но при все това, когато взехме Одринъ, макаръ и съ голѣми жертви, питамъ азъ: съ вземането на Одринъ настѣпи ли моментътъ за миръ? Не, защото слѣдъ като прѣвзехме Одринъ на 13 мартъ, даде се нова заповѣдъ да отидемъ въ Димиръ-Хисаръ, тикнаха ни на гръцката граница. И дѣйствително, ние всички, които бѣхме тамъ, смѣтахме, че въпросътъ за по-нататъшното продължение на войната е окончателно изчерпанъ съ вземането на Одринъ. Обаче изненадата за насъ бѣше твърдъ голѣма, когато се получи заповѣдъ да вървимъ на гръцката граница.

Пита се: защо, като сж се водили прѣговори съ Турция въ Лондонъ, насъ ни взеха отъ Одринъ и Чатаджи и ни изпратиха едни на сръбската, а други на гръцката граници? Този въпросъ за мене не е ясенъ. Тогавашиитѣ управници днесъ отговарятъ: „Ние не искахме войната“. Ако вие, г-да, не сте искали войната, защо ни пратихте на втора касаница, и то въ най-голѣмитѣ горещини, въ най-ужасното врѣме?

Слѣдователно, водятъ се прѣговори въ Лондонъ между нашиятъ делегати и съюзницитѣ, отъ една страна, и Турция, отъ друга страна, за сключването на миръ, а вдругъ ни пращатъ на сръбската и гръцката граници. Безспорно, този фактъ ще трѣбва да се провери, и да се види, тѣзи хора, които тогава сж управлявали, били ли сж съ всички си умъ или не сж били.

А. Стамболийски: Значи лѣкари трѣбватъ.

И. Ангеловъ: Вие, г. Стамболийски, ще прѣцѣните какво трѣбва.

Г. г. народни прѣдставители! Като слѣзохме на сръбската и гръцката граници, чакахме всѣкидневно да се свърши съ миръ, за да си отидемъ всичкитѣ, както прилича, слѣдъ като сме били толкова дълго врѣме отстранени отъ сѣмействата си, и слѣдъ толкова нечувани и неописусими теглила, такива теглила, които азъ никога не допускахъ, че човѣкъ може да изнесе; но оказа се, че, дѣйствително, човѣкъ може да ги изнесе; обаче, за насъ остана спомена до каква степенъ и по какъвъ начинъ ние сме ги изнесли. Това, можѣ-би, не знаятъ тѣзи, които сж управлявали България и не сж държали смѣтка за онѣзи, които сж изнасяли тия тегла. Но друго по-сжестено и важно нѣщо има. Слѣдъ като отидохме на сръбската граница при Щипъ, у насъ се разви въ най-голѣми размѣри холерата, и въ едно непродължително врѣме отъ 4—5 дена отъ VIII Тунджанска дивизия легнаха болни отъ холера 4—5 хиляди души. За всичко това бѣше донесено на българското правителство. Вънъ отъ това, вслѣдствие на дългитѣ прѣговори, които се водѣха въ Лондонъ и вслѣдствие на това, че и слѣдъ като се сключи мирътъ въ Лондонъ на 17 май, пакъ ни държаха на границата, всички захранахме да се питае, защо още продължаваме да стоимъ на сръбската граница, и не можехме да си обяснимъ. Ако ще ни каратъ да се биемъ, то поне частъ по-скоро; ако ще излиза душата, да излиза. Но тѣ ни държаха при Щипъ сръбчу сѣрбитѣ, отъ която само Врѣгалница ни дѣлѣше;

холерата ни косѣше, жегата бѣше ужасна, не можеше да се понася, независимо отъ това появиха се и роптания отъ страна на войницитѣ, защо безцѣлно стоимъ тамъ. Всичко това българското правителство знаеше. И азъ питамъ: когато то е знаело, че дѣйствително по-голѣмата частъ отъ войницитѣ, които сж на сръбската граница, страдатъ отъ такава ужасна болестъ — холера, когато правителството е знаело, че роптанието на войницитѣ е дошло до крайната точка, защо тѣзи прѣговори нѣмаха край и свършване? Ако правителството е знаело всичко туй, какво е направило въ свръзка съ тѣзи дѣйствия, които се появили на границата? Българското правителство тогава издаде едно изложение, въ което съобщаваше, защо нѣма да се съгласи на сръбскитѣ искания; въ това изложение то казваше, че трѣбва непрѣмънно да се изпълни договорътъ. Азъ не зная, какъ тогава нарекоха това изложение, но помня, че се четѣ въ армията на всичкитѣ войници.

Нѣкой отъ лѣвицата: Меморандумъ.

И. Ангеловъ: Да, меморандумъ бѣше. Четохме го тогава и разбрахме, че дѣйствително тая работа отива къмъ барутъ.

Както и да е, г. г. народни прѣдставители, но въ този редъ на мисли, натъквамъ се на онази дата, за която най-много се вдига врѣвата, и за която бившето правителство се държи здраво за тази дата, а тя е именно даването заповѣдта за атакуването на нашиятъ съюзници. За мене, г. г. народни прѣдставители, не е извѣстно кой е далъ тая заповѣдъ. На мене е извѣстно, че на 16 юний вечерта ми дадохъ заповѣдъ въ 11½ ч. да прѣмина рѣката Врѣгалница, да се изправя на сръбския баиръ и да атакувамъ противника. И дѣйствително, нашиятъ полкъ, 23 Шипчански, на когото бѣше възложена задачата да завземе висотата при Щипъ, именно надъ с. Сушево, изпълни своята задача. Този полкъ — макаръ че съмъ се намиралъ въ него, позволявамъ си да кажа това — показа него денъ нечувана храбростъ, защото ние просто сѣ пълзѣхме като гущери по висотата. Противникътъ се бѣше окопалъ трияростно, и ние бѣхме принудени, въпрѣки неговия силенъ огънь, да го изблъскаме и да се качимъ на върха на сушевекия балканъ. И тогазъ, когато се качихме горѣ, въпросътъ за Велесъ бѣше разрѣшенъ. Азъ имамъ честта да декларирамъ прѣдъ г. г. народнитѣ прѣдставители, че нашиятъ полкъ, заедно съ 12 Балкански полкъ, разрѣшиха на 17 юний въпроса за Велесъ, когато се прѣвзе тая висота надъ Сушево, която командва надъ Велесъ. Нашата задача бѣше да се вземе върхътъ Богословъ, обаче този върхъ нѣмаше никакво стратегическо значение, а имаше значение тази висота, която прѣвзехме. Този върхъ Богословъ бѣше на ниско, и противникътъ абсолютно не можеше да ни се противопостави. Когато се качихме на висотата, въ дѣсно отъ насъ 10 Родопски и 30 Шейновски полкове не бѣха до края изпълнили своята задача него денъ, обаче, ако на 18 юний бѣхме продължили да слѣземъ долу отъ височината, тогава положението на 10 Родопски и 30 Шейновски полкове щѣше да се улесни, съ този вихъръ на напредване къмъ неприятеля ние щѣхме всичко да пометемъ, и въпросътъ бѣше окончателно разрѣшенъ въ смисълъ, че нѣмаше кѣдѣ противникътъ да ни се противопостави до Велесъ, толкозъ повече, че ние въ първия денъ дадохме силенъ напоръ. И фактътъ, че нашиятъ полкъ даде въ разстояние на два и половина часа повече отъ 1.000 души убити и ранени, показва, че дѣйствително сражението е било ужасно, че и противникътъ, и ние сме се държали повече, отколкото трѣбва като войници; ние него денъ изпдихме неприятеля отъ нея висота. При Одринъ се бихме

три дни и три нощи — вие знаете, че нашият полк взима участие при атакуването на Одрин — и нашият полк даде 1.547 души ранени и убити, а при Шип за 2½ ч. дадохме повече от 1.000 души убити и ранени, и то съ 15% при турците, а при сърбите съ 35—40% убити. И друго още едно важно обстоятелство е, че при турците ние не дадохме толкова жертви от офицери; имаме действително много ранени, но при Шип всички ротни командири излязоха от строя. Там дадохме 8 убити офицери и, повтарям, всички ротни командири излязоха от строя.

Сега, г. г. народни представители, въпросът е, защо се даде тая заповед? Казахъ ви, че за мене това е неизвестно, и именно тукъ е мѣстото, дѣто трѣбва да се направи анкета, за да се види кой е издалъ тази заповѣдъ, и кон сѫ били причинитѣ, за да се издаде; всичко това само анкетата може да ни донесе.

Но, г. г. народни представители, ако 16 юний, обявяването на войната съ нашитѣ съюзници, бѣше една грѣшка или едно прѣстѣпление, спирането на военнитѣ дѣйствиа на 18 юний с 101 прѣстѣпление. Него съ нищо не можешъ да го квалифицирашъ, съ нищо не можешъ да го оправдаешъ. Давашъ заповѣдъ на войницитѣ да настѣпватъ, биятъ се и вдругъ на 18 юний ти казватъ: „Чакай, примирие настѣпни“. Като гледахме нашитѣ автомобили съ бѣли знамена да отиватъ къмъ сръбската граница, всички смѣтахме, че въпросътъ е уреденъ, обаче автомобилитѣ долу върватъ, но куршумитѣ не прѣставатъ. Сърбитѣ стрѣлятъ, а на насъ викатъ: „Чакайте примирие има“. И това неопрѣдѣлено положение стана причина, щото VII Рилска дивизия да бѣде разбита. Азъ ще ви кажа по какъвъ начинъ. На 18 юний се дава заповѣдъ за спирание военнитѣ дѣйствиа, по-нежме има примирие. Всички смѣтаме, че дѣйствието този въпросъ е уреденъ дипломатически, че е уреденъ по-напрѣдъ въ София, Бѣлградъ и Атина, и тогава дохожда на бойната линия. Войницитѣ отъ 13 и 26 полкове складирайтъ пушкитѣ си и започватъ да играйтъ, а въ това врѣме сърбитѣ отъ едни височини, отъ едни хълмове, настѣпватъ и въ тази суматоха ги атакуватъ.

В. Коларовъ: Не складирайтъ пушкитѣ.

И. Ангеловъ: Може-би вие да не сте складирали, но известни роти сѫ складирали пушкитѣ.

В. Коларовъ: Никакви роти.

И. Ангеловъ: Въ този моментъ сърбитѣ атакуватъ, вслѣдствие на това става срѣща между българитѣ и сърбитѣ, и тамъ, разбира се, 13 и 26 полкове биватъ разбити: пѣкон отъ войницитѣ попадатъ роби, други биватъ убити, а всички останали се връщатъ въ паническо бѣгство. VII-та Рилска дивизия, слѣдователно, отъ 18 юний започна да бѣде по въ такава степенъ дѣеспособна, за да може да брани дѣспото крило. И, дѣйствително, нашитѣ противници, като забѣлѣжиха това, отпратиха всичкия си напоръ изключително само върху VII-та Рилска дивизия. Но на 18 юний вечерята дохожда заповѣдъ да се върнемъ на старитѣ си позиции. Слѣдъ като навлѣдохме повече отъ 10—12 км. — 12 полкъ бѣше навлѣзълъ повече отъ 15 км. отъ Шипъ — прѣзъ нощта къмъ 10 или 11 ч. войницитѣ бѣха принудени да се върнатъ на старитѣ позиции. Всѣки единъ отъ насъ се пита: „Защо ни пращаха да се биемъ, защо ни върнаха“. Върху този въпросъ има спорове. Висшето правителство, чрѣзъ своитѣ вѣстници отговори, че то нѣмало известие, когато се обявила войната на 16 юний. Сега, този с въпросътъ, който анкетата ще трѣбва да открие, и кой то и да бѣде той, ще трѣбва да бѣде посоченъ и наказанъ.

Г. Нирковъ: Който и да бѣде.

И. Ангеловъ: Който и да бѣде той, това го подчертавамъ, защото трѣбва да се знае, г. г. народни представители, че тая катастрофа е национална, тя е катастрофа за вѣкове, и ако ние не откриемъ виновницитѣ, ние като народъ, за възпитанието на младото поколение, сме загубени. Слѣдователно, ние трѣбва на всѣка цѣна да намѣримъ виновницитѣ. (Ръкоплѣскане отъ дѣсницата, дѣсниа и лѣвня центъръ)

Н. Атанасовъ: Ще искаме гилотина.

И. Ангеловъ: По този начинъ ще дадемъ пълно удовлетворение и на насъ, които бѣхме на бойнитѣ полета, и на всички, които бѣха въ Бѣлгария. Казахъ, че спирането на военнитѣ дѣйствиа на 18 юний е едно ужасно прѣстѣпление отъ страна на правителството, защото то претендира да го е наложило. Българското правителство трѣбваше да се справи въ Атина и въ Бѣлградъ, и ако тѣ се съгласятъ на примирие, туй съгласие щѣше да се прѣнесе и на бойната линия. Но българското правителство, безъ да вземе съгласието нито на сръбското, нито на грѣцкото правителства, заповѣда на нашитѣ военни власти да сиратъ военнитѣ дѣйствиа и войницитѣ да се повърнатъ на старитѣ позиции. Добрѣ, но нашиятъ противникъ не спира; той започна вече да върви по петитѣ ни съ ужасенъ устремъ, защото съ това дѣйствиа ние убихме морала и духа на нашитѣ войници, а въздигнахме морала и духа на противника. Отъ нея дата започватъ вече катастрофитѣ на Бѣлгария. Ако ние, както ви казахъ, на 18 и 19 юний бѣхме продължили да вървимъ напредъ, азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че на 19 юний вечерята щѣхме да дойдемъ въ Велесъ, и въ такъвъ случай грѣцката войска не можеше да се доближи до планината Бѣласица; тя въ никакъвъ случай не можеше да прѣмине рупенското дофиле, защото въ такъвъ случай, ако трѣгнѣхме полу-наглѣво, щѣхме да имъ заградимъ цѣлата армия. Тя би била длѣжна тогава да се държи около Бѣласица, и въ никой случай не можеше да върви напредъ. Ако бѣхме влѣзли въ Велесъ, желѣзницата Велесъ—Скопие щѣше да бѣде въ наши рѣцѣ, и положението щѣше да бѣде съвършено друго-яче. Но за непастието, тогавашното правителство е намѣрило за умѣстно да спре военнитѣ дѣйствиа и да ни повърне на старитѣ позиции. Ето защо, азъ, който вземахъ участие въ тая война, казвамъ, че тѣй, както се даде тази заповѣдъ за връщане на старитѣ позиции, безъ да се влѣзе въ споразумѣние съ нашитѣ противници, това е една непростителна грѣшка. Ако анкетата установи, че тогавашното правителство е дало тази заповѣдъ, безспорно е, че то ще трѣбва да отговаря.

Но тогавашното правителство казва: „Ние не се съгласихме, не се солидаризирахме съ заповѣдта на 16 юний, и вслѣдствие на това си дадохме оставката“. Правителството си дава оставката на 19 юний, когато се получиха вече известия за неудачитѣ, които имаме съ VII-та Рилска дивизия и съ факта, че сърбитѣ вече взеха инициативата. Дотогава, докато у насъ бѣше инициативата, работата вървѣше добрѣ. Азъ не знаа, не бѣхъ въ София, но казватъ, че тукъ даже хора сѫ се разигравали, работитѣ били въ редъ, но когато се получи телеграма, че работитѣ не върватъ добрѣ на бойната линия, че положението е опасно, тогава управляющитѣ всички започнаха да се сгушватъ и да си даватъ оставкитѣ. На 21 юний азъ бѣхъ раненъ при Шипъ, и когато дойдохъ заварихъ г. Геннадиева да говори по покупката на желѣзницата Деде-Агачъ—Солунъ. На 19 юний си даватъ оставката, и на 26 юний тогавашниятъ финансовъ министъръ прокарва прѣзъ ка-

марата закона за откупуване на линията Деде-Агач—Солунъ.

К. Панайодовъ: На 28 юний бѣше.

И. Ангеловъ: Не помня. Но въ всѣхъ случаи тогава азъ бѣхъ тукъ и помня много добри, че дохождахъ да се видя съ нѣкои приятели, и тѣ ми казаха: „Днесъ се говори по въпроса за откупуване желѣзницата Деде-Агач—Солунъ“. И азъ бѣхъ желалъ да се отговори на този въпросъ. Когато се донесе, че положението на четвъртата армия е злѣ, когато г. генералъ Ковачевъ съ телеграмата си каза: „За честта на българската армия да се поиска интервенция“, каква мисль е ръководила тогавашното българско правителство неспрѣмъшно да иска да откупи линията, когато очевидно вижда, че тя не е наша. Когато генералъ Ивановъ напуска Съресъ, държатъ го и не го знаятъ кждѣ е, г. Теодоровъ, тогавашниятъ министъръ на финансите, откупи желѣзницата Деде-Агач—Солунъ! Туй заради насъ е тоже необяснено и, безспорно, анкетата ще донесе освѣтление, за да бждемъ ние достатъчно удовлетворени за всички тия дѣйствия на правителството.

Когато българското правителство видѣ, че сѣрбитѣ по никакъвъ начинъ не искатъ да изпълнятъ договора, то излѣзе съ меморандумъ, че ние на всѣка цѣна държимъ за договора. Бѣхъ желалъ да зная, какви мѣрки е взело нашето правителство, въ случай на война съ нашия съюзници, за да се осигури откъмъ тила, откъмъ нашия противникъ — Ромъния.

(Прѣседателското мѣсто се заема отъ прѣседателя г. д-ръ Д. К. Вачовъ.)

Безспоренъ фактъ е, че Ромъния не остана доволна отъ петербургския протоколъ. Тя не остана доволна само отъ Силистра, а искаше нѣщо повече. Анкетата по този въпросъ ще ни донесе тоже, какво е вършило тогавашното правителство, за да ни прати на бойното поле сръбци, турци и гърци, и какви охранителни мѣрки е взело то, за да ни пазятъ отъ гърба. Бѣхъ желалъ да зная също, какви мѣрки е взело правителството — и, безспорно, анкетата ще констатира това — за да запази чатаалджанската линия, когато цѣлата войска изпразни чатаалджанските позиции и се изпрати сръбци, турци и гърците. Каква гаранция е имало българското правителство, че, дѣйствително, нашиятъ противникъ нѣма да настѣпва навжтрѣ, слѣдъ като очистишъ границата? И припомнямъ си, когато отивахме къмъ Шипъ, азъ попитахъ нашия полковникъ командиръ Пашиновъ: „Г. полковникъ! Всички тѣ войски като дойдохъ тукъ, на Чатаалджа какво става?“ — „Ха, Ангеловъ — каза той — азъ те мислѣхъ за много уменъ човѣкъ, а ти какво мислишъ и какво питашъ“. — „Защо, г. Пашиновъ?“ — „Ами ти знаешъ, че въ Лондонъ има вече сключенъ и подписанъ договоръ, ами че цѣла Европа е, която го пазятъ. Мислишъ ли, че българското правителство е останало безъ умъ, за да може да очисти тази граница и всички да прибере тукъ, безъ да е получило гаранцията на Европа?“ — „Казвамъ: добръ, но, на всѣхъ случаи, той е нашъ противникъ, ние съ него окончателно не сме ликвидирали, и ако ние, не дай Боже, се сръбнемъ съ нашия съюзници, той не може да стои така, защото — задавамъ му този въпросъ — ако дѣйствително Европа ще ни гарантира, защо Турция не демобилизира, защо не пуска ни единъ войникъ?“ — „Тя, казва, пуска, ама ние не знаемъ“. Полковникъ Пашиновъ можеше да ми говори и азъ да му отговарямъ, но ние бѣхме на бойната линия и не знаехме какви телеграми сѣ се размѣнявали, не знаехме нашия дипломатически агенти какви съобщения сѣ донесли на българското правителство, което е било длъжно да изучи положението на всички наши съ-

ѣдни, и да знае мѣрките, които ще вземе, до каква степенъ ще бждатъ гарантирани за нашата отбрана. И, слѣдователно, г. полковникъ Пашиновъ и азъ можехме да разсуждаваме така, по на тогавашното българско правителство не е простено отъ никого, задѣто остави границата безъ нужната охрана. Ако то се е осланило само на Европа, която е съдѣйствувала за сключването на лондонския договоръ, азъ не зная каква трѣбва да бжде участъта на таква едно правителство. Азъ не зная какъ да наредя това разсуждаване на тогавашното българско правителство — да се опразни по този начинъ чатаалджанската линия? Ако не бжде изразено остро, бѣхъ казалъ, че, дѣйствително, то е вършило лудешки работи. Най-простиятъ селянинъ, най-простиятъ гражданинъ щѣше да разбере, че въ нѣкой случай не може да се опразни чатаалджанската линия. Ами че ти трѣбваше по всѣкакъвъ начинъ да ликвидирашъ съ единия противникъ, съ когото си ималъ да се боришъ. Дотогава, докогато противникътъ стои готовъ съ своята войска и съоръжения, когато виждашъ, че той кунува пушки и снаряди, ти можешъ ли да оставишъ чатаалджанската линия безъ охрана съ достатъчно войска? Безспорно, не. А българското правителство се съгласи и дава заповѣдъ, всички войски да се изпратятъ на сръбската и гръцката граници. Казахъ, знаешъ се, че Ромъния иска неспрѣмъшно нѣщо повече отъ Силистра. На 16 юний се обяви войната. Е добръ, ние виждаме, че се намирате въ война съ нашия съюзници, даже и да приемемъ, че войната е обявена въпрѣки вашето съгласие. Какви мѣрки взехте спрѣмо Ромъния? Осигурихте ли се спрѣмо нея? Тя до 26 юний ви е прѣдлагала да влѣзете въ прѣговори и да се разберете. Защо я оставихте да навлѣзе въ българска територия? Имаше ли причини да допушате, че Ромъния нѣма по никакъвъ начинъ да навлѣзе въ България? Отникждѣ тогавашното правителство нѣмаше поддръжка; то бѣше изгубило подкрѣпата на единствената здрава стѣна, о която се опираше — Русия. Защо? Защото поддръжатъ руска политика, а не изпълняватъ руските желания? На тѣхъ казватъ: „Недѣйствително да атакуватъ Чатаалджа, недѣйствително да искатъ Родосто“ и т. н., но тѣзи приятели искаха и чатаалджанската линия да пробиятъ и Родосто да взематъ, . . .

Д-ръ П. Джидровъ: И Цариградъ.

И. Ангеловъ: . . . и въ Цариградъ да отидатъ.

Н. Цановъ: И се поклониха прѣдъ гроба на Ракочинъ въ Родосто.

И. Ангеловъ: На всѣхъ случаи, тѣ трѣбваше да вървятъ по единъ строго начертанъ пѣтъ, тѣ единъжъ вървятъ по единъ пѣтъ, подкрѣпванъ отъ Русия, която е организирала цѣлия балкански съюзъ и която го крѣпи, трѣбваше да я слушатъ, а тогавашното правителство не слушаше съветитѣ на Русия, затова и тя ги напусна да ги покровителствува. Ако ние защитавахте българските интереси, а не балканския съюзъ, тогава резултатитѣ щѣха да бждатъ съвършено други, а не таквизъ, каквито ги имаме днесъ. Ние прѣнебрѣгнахте българските интереси за смѣтка на балканския съюзъ. И въ такъвъ случай, ако тѣ бѣха послушали тогавашната своя опора, великата Русия, безспорно, че можеше да не дойдемъ до тия резултати. Но понеже тѣ изгубиха всички свои приятели, тѣ нѣмаха къмъ кого да се обърнатъ за помощъ, защото всички лѣжеха, вслѣдствие на това, Ромъния безъ прѣчки, безъ нѣкоя велика сила да я възпрѣпятъ, се вмѣкна въ Сѣверна-България. А всичко това българското правителство тогава трѣбваше да прѣдвиди. Отъ никждѣ, обаче, не

се вижда, че то е взело нѣкакви мѣрки. Ако ромжнската войска не бѣше навлѣзла, за да спѣе нашитѣ дѣйствия, г. г. народни прѣдставители, пакъ ви повтарямъ — въпрѣки тая грѣшка, която направи българското правителство съ това, дѣто даде запоевѣдъ да се оттеглятъ нашитѣ войски на 18 и 19 юний на старитѣ си позиции — при все това ние щѣхме да излѣземъ съ слава и честъ прѣдъ нашитѣ съюзници. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Нашиятъ войникъ, въпрѣки че бѣше уморенъ, въпрѣки че бѣше изтощенъ, при все това, той се държа толкова достойно, толкова високо, щото не даде на противника, особено на сърбитѣ, да направи нѣщо повече отъ онова, косто позволяваха стратегическитѣ позиции. Българскитѣ войникъ, който бѣше срѣщу сърбитѣ, не знаеше да отстъпва, той не знаеше що е отстъпление. Но срѣщу гърцитѣ имаме извѣстенъ неуспѣхъ, вслѣдствие на това, че нашата войска тамъ не бѣше достатъчно силна въ количествено отношение. Но ако не бѣше навлѣзла Ромжния, всички тия прѣчки, макаръ и скѣпичко, щѣхме вслѣдствие да ги поправимъ и, безспорно, катастрофата, която настѣпи за България, нѣмаше да послѣдва, ако тогавашното правителство бѣше взело всички мѣрки, щото да прѣдотврати ромжнитѣ да не навлѣзатъ въ България.

Прѣдседателъ: Понеже часътъ е 8, моля народното прѣдставителство да се произнесе за продължение на засѣданието.

М. Зелковъ: Моля да се продължи засѣданието докато свърши ораторътъ.

Прѣдседателъ: Които приематъ да се продължи засѣданието до свършване рѣчта на оратора, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

И. Ангеловъ: Г. г. народни прѣдставители! Безспорно е, че ако нашето правителство искаше малко отъ малко да работи въ туй направление, ако имаше малко български интересъ, но не интересъ къмъ балканския съюзъ, щѣше да прѣдотврати това ромжнско нахлуване. Тогавашниятъ дипломатически агентъ въ Ромжния, г. Калинковъ, съ редъ телеграми е отварялъ очитъ на тия, които сж били слѣпи. Той имъ е казвалъ, че ромжнитѣ ще навлѣзатъ въ България и ще дойдатъ чакъ въ София да сключатъ миръ. Слѣдователно, българското правителство е знаело, че ромжнитѣ ще навлѣзатъ въ България и че чакъ до София ще се спратъ, но то не е взело никакви мѣрки и, въротно, оправданието му е, че не желало войната. Добрѣ, вие не сте желали войната, но слѣдъ 16 юний тя се наложи, слѣдователно, отъ нея дата нататкъ — вие сте управници, вие отговаряте — трѣбваше да вземете мѣрки. Вие не можете да се оправдаете съ това: вие не можемъ да дадемъ на Ромжния нищо, защото не искаме война. Може-би вие да не сте искали войната — този въпросъ ще разрѣши анкетата — но слѣдъ 16 юний, еднѣжъ войната отворена, вие бѣхте длѣжни на всѣка цѣна да вземете мѣрки, за да защитите България отъ Ромжния. Азъ абсолютно не виждамъ съ какво тѣ сж защитили границата отъ страна на Ромжния; какви мѣрки е взело тогавашното правителство, за да се види, да-ли до извѣстна степенъ то дѣйствително е направило нѣщо повече, за да може границата откъмъ Ромжния да бѣде запазена. И тогазъ, когато ромжнитѣ не сж искали въобще да отидатъ до такъвъ разрывъ, щото да навлѣзатъ съ своята армия въ България, нашето правителство е имало всичката възможность да избѣгне нахлуването на ромжнската войска въ Сѣверна-България. Безспорно е, че ония нещастия, които станаха тогазъ въ Сѣверна-България и за

които ме е срамъ и жалъ да говоря, щѣха да се избѣгатъ. Ужасъ ме обхваща, когато си припомня, че ние долу се биехме срѣщу сърбитѣ и гърцитѣ, а ромжнската войска безспирно ходи изъ Сѣверна-България; мжчно можеше човѣкъ да понесе това положение, въ което ние се намирахме въ него моментъ, прѣзъ врѣме на войната. На всѣки случай, българското правителство, въ което тече българска кръвъ, въ което тупти българско сърце, трѣбваше на всѣка цѣна да се загрижи и да не позволи това, което стана съ ромжнитѣ.

Г. г. народни прѣдставители! Казахъ, че анкетата трѣбва на всѣка цѣна да бѣде приета единодушно отъ всички ни. Даже азъ смѣтамъ, че по нея не трѣбва да се говори, защото и г. г. прѣдставителитѣ отъ народната партия и отъ прогресивно-либералната партия искатъ анкетата. Само че анкетата, която ние искаме, и анкетата, която тѣ искатъ се малко различаватъ. Народняцитѣ въ своитѣ афиши, когато излизаха прѣдъ народа, за да искатъ довѣрието му, казваха: Изберете насъ, защото ние ще назначимъ анкета, за да издиримъ виновницитѣ за катастрофата на България и крадитѣ прѣзъ врѣме на войната. Азъ бихъ желалъ г. Теодоровъ да прочете афиша на народната партия отъ Старо-загорската избирателна колегия, за да види, до-каждъ е отишълъ телегъзлукътъ на народняцитѣ — да искатъ да се избератъ тѣ за народни прѣдставители въ българския парламентъ, за да издирватъ, какво? — крадци, кога? — когато тѣ сж управлявали. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Така щото, разликата се състои въ това, че тѣ искатъ да бждатъ болшинство, за да назначатъ анкетата, а пъкъ ние искаме тая анкета отъ българския народъ. Азъ пакъ повтарямъ — отъ сърце и душа го казвамъ — тази анкета, туй издирване не го правимъ съ политическа цѣль — отмъщение; далечъ отъ насъ тази мисль да правимъ политика по този въпросъ. Тя е една народна болка и ние ще трѣбва всички съ все сърце единодушно да гласуваме за тази анкета, за да се удовлетвори българскиятъ народъ и специално ония, които гниеа въ окопитѣ; да се даде удовлетворение на духоветѣ на онѣзи 60 хиляди души, които лежатъ въ чужда земя сега, кждѣто майкитѣ не могатъ да отидатъ да полѣятъ гробоветѣ имъ и да ги оплачатъ. Въ името на този завѣтъ, въ името на това, че трѣбва да удовлетворимъ духоветѣ на тѣзи 60 хиляди души, които умрѣха по людскитѣ земи, ние трѣбва да искаме тази анкета, за да имъ кажемъ: вие умрѣхте славно на бойнитѣ полета, вие умрѣхте спокойно, че България бѣше тогава велика, но ние, които останахме, останахме за срамъ, защото България остана посрамена и унижена. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Ето защо не се съмнѣвамъ, че анкетата ще бѣде приета отъ всички групи, даже безъ да говоримъ, трѣбва ли да бѣде допусната или не. Г. Теодоровъ ми клати глава и ми казва: „Не може, азъ ще дойда да говоря“. Вие, г. Теодоровъ, можете да ми клатите глава, можете да дойдете да говорите, но азъ едно нѣщо знамъ и българскиятъ народъ го знае — това трѣбва да го помните и трѣбва да бѣде запечатано въ Вашия умъ — че Вие управлявахте и че кждѣто да има другагѣ грѣшки, най-голѣмитѣ грѣшки сж въ васъ: Вие управлявахте и Вие носите отговорността. И виждамъ азъ въ дневницитѣ, че когато опозицията Ви е правила запитвания, Вие сте казвали: „Мѣлчете, има българско правителство, което ще отговаря“. Ето сега е врѣме Вие да отговаряте, защото Вие не изпълнихте своя дългъ и като български граждани, и като български министъръ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателъ: Въ идущето засѣдание ще се продължатъ дебатитѣ по този въпросъ. Ще опрѣдѣ-

лимъ дневния редъ за идущето засѣдание, което ще бѣде по правилника.

Й. Ионовъ: Утрѣ, по правилника, нѣмаме засѣдание; на 23, Гергьовденъ, тоже нѣмаме; въ четвъртъкъ, по правилника, пакъ нѣмаме засѣдание, затова прѣдлагамъ да имаме засѣдание чакъ въ петъкъ.

Прѣдседателъ: Идущото засѣдание ще бѣде по правилника, въ петъкъ. Има ли нѣкой на противно мнѣние?

Отъ лѣвицата: Нѣма.

Прѣдседателъ: Дневниятъ редъ за идущето засѣдание ще бѣде слѣдниятъ:

1. Трето четене законопроектитѣ: а) за измѣнение чл. 2 отъ закона за разрѣшение на Русенската градска община да сключи 300.000 л. заемъ; б) за разрѣшение на Пловдивския окръгъ да сключи 300.000 л. заемъ и в) за свѣрхемѣтенъ кредитъ къмъ бюджета за 1914 г. на сума 1.200.000 л. помощъ за бѣжанцитѣ.

2. Продължение дебатитѣ по прѣдложенията на народнитѣ прѣдставители: а) Р. В. Радевъ и др. за назначение изпитателна комисиия по управлението на бившитѣ правителства И. Гешовъ — д-ръ С. Даневъ, изобщо и специално по войната; б) Д. Благоевъ и др., за назначение изпитателна комисиия за уста-

новяване отговорноститѣ по политическата подготовка, обявяването и ръководенето на войната.

3. Докладъ отъ провѣрочната комисиия, ако бѣде готова.

4. Одобряване: а) договора за миръ, сключенъ въ Букурещъ на 28 юний 1913 г., б) договора за миръ, сключенъ въ Цариградъ на 16 септемврий 1913 г., в) съглашението по уреждане положението на бѣжанцитѣ въ Тракия, сключено въ Одринъ на 2 ноемврий 1913 г., и г) постановленията на Министерския съвѣтъ отъ 8 и 18 априлий и 1 октомврий 1913 г., протоколи № № 82, 93 и 238, относящи се до освобождаване отъ мито внесени отъ странство 5.000 кгг. воскъ и разни книги — библии, библейски брошюри и други.

5. а) Прѣдложение за избиране двама членове на ефорията „Братя Евлоги и Христо Георгиеви“ отъ Карлово, вмѣсто д-ръ П. Ораховацъ и В. Молловъ, мандатъ на които е изтекълъ; б) прѣдложение за одобрение указъ № 41 отъ 19 декемврий 1913 г. относително уволнението на учителския и училищно-административния персоналъ, както и чиновницитѣ и служащитѣ въ училищата на ония мѣста, които се отстъпватъ на Ромъния, и в) прѣдложение за продължение срока за подаване заявления за военно-инвалидна пенсия още на три мѣсеца.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато на 8 ч. 15 м. вечерята)

Прѣдседателъ: Д-ръ Д. К. Вачовъ. Подпрѣдседатели: { Д-ръ С. Иванчовъ.
Д-ръ И. Момчиловъ.

Секретари: { Д-ръ Д. Димитровъ.
Д-ръ В. Черневъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гълъбовъ.